

Kaupan kaksi puolta – Brittien ja Uuden-Seelannin maorien välinen kauppa 1830-luvulla osana sivistyskeskustelua

FM Mikko Myllyntausta

Turun yliopisto, Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos, Yleinen historia

Kirjoittajan yhteystiedot:

Mikko Myllyntausta
mijmyl@utu.fi

Johdanto

Britannian imperiumin levittäytyessä britit kohtaisivat uusia ihmisryhmiä. Kaupankäynti ja tavaroiden vaihtaminen oli varhaisessa kontaktissa alkuperäiskansojen kanssa yksi näkyvä tapa, jolla näitä vieraita ihmisjoukkoja lähestyttiin ja kohdattiin. Uudessa-Seelannissa brittien ja Uuden-Seelannin alkuperäiskansan, maorien, keskinäinen tavaranvaihto ja kaupankäynti oli yleistä 1700-luvun lopulta lähtien, ja sillä oli myös syvempiä ja kauaskantoisempia merkityksiä. Maorien kanssa käytyä kauppaa nimittäin hyödynnettiin niin Uuden-Seelannin kolonisoimisen ajamisessa ja kritisoinnissa. Tarkastelen tässä artikkelissa kahta eri näkökulmaa, joilla Uudessa-Seelannissa maorien kanssa käytyä kauppaa raportoitiin Lontooseen osana keskustelua, jota Uuden-Seelannin kolonisoimisesta tuolloin käytiin.

Uudesta-Seelannista tuli virallinen osa britti-imperiumia vuonna 1840, kun kapteeni William Hobson ja suuri osa Uuden-Seelannin maoripäälliköistä allekirjoittivat Waitangin sopimuksen, jolla Uusi-Seelanti liitettiin Britanniaan. Alun perin Britannian siirtomaahallinnolla ei kuitenkaan ollut suurta halua tehdä Uudesta-Seelannista uutta siirtomaata, ja Britannian hallinto toimi tässä asiassa hitaasti.¹ Erityisesti 1830-luvulla Britanniassa kuitenkin käytiin keskustelua Uuden-Seelannin mahdollisesta kolonisoimisesta. Sen puolesta ja sitä vastaan esitettiin runsaasti argumentteja. Näkyvässä roolissa tässä keskustelussa olivat Uuden-Seelannin kolonisaatiota ajanut maakomppania New Zealand Association, joka pian vaihtoi nimensä New Zealand Companyksi, sekä erilaiset humanitaariset toimijat, jotka korostivat alkuperäiskansojen oikeuksia ja hyvinvointia. Humanitaarisuus oli tiiviisti 1800-luvun alun kolonialismiin liittynyt teema. Siinä nousivat esille vaatimukset eri ihmisryhmien, kuten orjien ja alkuperäiskansojen, hyvästä kohtelusta, ja erityisesti lähetystyöntekijät olivat äänekkäitä humanitaarisuuden korostajia siirtokunnissa.² Käsittämäni humanitaarit olivat yhteen poliittisten ja yhteiskunnallisten toimijoiden kristillisesti suuntautuneeseen ryhmään, eli niin sanottuun Clapham Sectiin, liittyneitä henkilöitä ja heidän lähipiiriään. Tähän humanitaarien joukkoon kuului esimerkiksi poliitikkoja, lähetystyöntekijöitä ja kveekareita, joita yhdisti moraalisten ja hengellisten arvojen korostaminen yhteiskunnallisessa toiminnassa. Monet tällaiset humanitaarit vastustivat Uuden-Seelannin kolonisaatiota, koska sen katsottiin olevan juuri maorien oikeuksien ja hyvinvoinnin vastaista.³

New Zealand Associationin ja humanitaarien kaltaiset vaikutusryhmät yrittivät ajaa omia etujaan ja tavoitteitaan muun muassa kontakteillansa, joita heillä oli Britannian hallintoon. Esimerkiksi 1830-luvulla humanitaarisuutta lähetystyön näkökulmasta ajaneella Church Missionary Societyllä oli vahvat yhteydet Britannian siirtomaaministeriöön. Myös New Zealand Associationin jäsenillä oli paljon henkilökohtaisia yhteyksiä Britannian hallintoon.⁴ Käsittelen tässä artikkelissa rinnakkain humanitaarista ja kolonisaatiota ajanutta näkökulmaa Uuden-Seelannin kolonisoimiseen. Keskityn

ajatukseen alkuperäiskansojen sivistämisestä, mikä oli merkittävässä osassa kolonisaatiokeskusteluissa. Ajallisena rajauksena keskityn 1830-luvulla käytyyn keskusteluun, eli aikaan ennen Uuden-Seelannin kolonisoimista vuonna 1840. Näin rajaan tarkasteluni keskusteluun, jolla pyrittiin vastustamaan tai tukemaan Uuden-Seelannin kolonisoimista ennen virallista päätöksentekoa.

Esitän tässä artikkelissa, että kuvauksia brittien ja maorien välillä käydystä kaupasta ja kaupan merkitystä maorien sivistämisessä käytettiin argumentoimaan sekä humanitaarien että New Zealand Associationin intressien hyväksi. Tässä argumentoinnissa maorien kanssa käydystä kaupasta luotiin toisiinsa verrattuna hyvin erilaisia näkemyksiä. Jaan artikkelini kahteen osaan: Ensin käsittelen miten maorien kehittyminen ja sivistyminen yhdistettiin kauppaan sekä kontaktiin, jota maorien ja eurooppalaisten keskinäiseen kaupankäyntiin liittyi. Toiseksi käänän huomioni eurooppalaiseen näkökulmaan ja tarkastelen, miten maorien sivistämisen ja kontaktin katsottiin hyödyttävän myös brittejä.

Ennen britti-imperiumiin liittämistä brittien ja maorien kontakti oli alkanut 1700-luvun lopulla, jolloin kapteeni James Cook miehistöineen olivat ensimmäisiä eurooppalaisia, jotka nousivat maihin Uudessa-Seelannissa. Melko pian tämän jälkeen 1790-luvulta lähtien Euroopasta, ja nimenomaan Britanniasta, alkoi saapua Uuteen-Seelantiin valaanpyytäjiä ja laivoilta karanneita merimiehiä sekä Australian rangaistussiirtokunnista karanneita vankeja. Pian 1800-luvun alussa Uuteen-Seelantiin saapuivat myös ensimmäiset lähetystyöntekijät. Tässä eurooppalaisten saapumisessa ja uudessa kontaktissa maorien ja eurooppalaisten välillä on hyvä huomioida myös maorien aktiivisuus. Philippa Mein Smith tuo esille maorien hyödyntäneen mahdollisuuksia vierailta eurooppalaisilla laivoilla ja siten esimerkiksi myös Australiassa. Ensimmäiset lähetystyöntekijät saapuivat Uuteen-Seelantiin Ruatara-nimisen maorin tutustuttua Church Missionary Societyn Samuel Marsdeniin Australiassa.⁵ Maorit kävivät vaihtokauppaa brittien kanssa alusta lähtien James Cookin vieraillessa Uudessa-Seelannissa,⁶ ja 1800-luvun alkupuoliskon aikana tällainen kaupankäynti lisääntyi. Niin maorit kuin eurooppalaiset hyödynsivät vaihdon tarjoamia mahdollisuuksia, ja 1830-luvun puoliväliin mennessä Uuden-Seelannin rannikolle oli asettunut eurooppalaisia kauppiaita enemmän tai vähemmän pysyvästi.⁷

Waitangin sopimuksen laatimisesta ja sen myötä Uuden-Seelannin virallisesta kolonisoimisesta aina 1970-luvulle asti kuitenkin maorien asema Uudessa-Seelannissa oli pitkälti heikko. Vaikka Waitangin sopimuksessa määriteltiin muun muassa maorien oikeudet maahan ja kalastusalueisiin, yli sadan vuoden ajan sopimusta ei pidetty pätevänä Uuden-Seelannin oikeusjärjestelmissä. Tämä aiheutti runsaasti ongelmia maorien elinkeinoille ja heikensi heidän asemaansa Uuden-Seelannin brittiläistyvässä yhteiskunnassa.⁸ Vähitellen 1800-luvun puolesta välistä eteenpäin myös tieteelliset

ja lääketieteelliset näkemykset maorien biologisesta heikkoudesta ja alemmuudesta eurooppalaisiin verrattuna yleistyivät. Tuolloin maorien katsottiin olleen kuoleva ihmisryhmä, joita koulutus ja terveydenhuolto eivät voineet pelastaa.⁹ Vasta 1970-luvulla maorien yhteiskunnallinen asema Uudessa-Seelannissa lähti nousuun.¹⁰

Uuden-Seelannin kolonisoiminen sijoittuu aikaan, jolloin britti-imperiumissa tapahtui suuria muutoksia ainakin osittain orjuuden lakkauttamisen vuoksi. Maakomppanioiden ajamat kolonisaatiot Britannian vaikutusalueilla alkoivat kehittyä 1700-luvun lopulla, ja esimerkiksi Sierra Leonen ja Etelä-Australian kolonisoimiseksi perustettiin yksityiset maakomppaniat 1700-luvun lopussa ja 1800-luvun alussa. Maakomppanioiden nousun aikaan muun muassa orjuuden lakkauttaminen ja sitä seuranneet muutokset imperialistisessa taloudessa herättelivät uusia kysymyksiä britti-imperiumin hallitsemisesta ja laajentamisesta sekä kaupallisesta toiminnasta. Kaupalliseen kannattavuuteen yhdistyi tuolloin myös orjuuden lakkauttamisesta seuranneita moraalisia kysymyksiä. Maakomppaniat pyrkivät tarjoamaan kaupallisia ja taloudellisesti kannattavia vaihtoehtoja entiselle orjakaupan aikaiselle imperialismille.¹¹ Lähetystyö oli puolestaan usein tiiviisti yhteydessä paikalliseen ja laajempaan imperialistiseen hallintoon levittäytyessään uusille alueille. Lähetysseurat seurasivat siirtolaisvirtoja uusiin siirtokuntiin muun muassa koetusta velvollisuudesta. Uusilla alueilla ihmisryhmiä tuli lähetystyön ihanteiden mukaan myös kristillistä. Tämä yhteys kristillisen ja koloniaalisen toiminnan välillä johti myös suuriin kysymyksiin lähetystyön ja kaupan suhteesta. Kaupan ja kristinuskon ei nähty olleen 1800-luvun alussa toisiinsa tiiviisti kytkeytyneitä tai toisistaan riippuvaisia asioita, mutta siirtokunnissa lähetystyö ja kauppa kohtasivat, ja usein kaupan ja kristillistämisen toisiaan mahdollisesti auttava suhde jouduttiin hyväksymään myös lähetysseuroissa.¹²

Sivistyksen käsitteellä ja kehittymättömämpien kansojen sivistämisellä oli 1800-luvun kolonialismissa ja imperialismissa suuri rooli. Brett Bowden on käsitellyt kattavasti sivistyksen käsitettä, sen historiaa ja esimerkiksi sen yhteyttä ajatukseen ihmisen tai ihmisryhmien kehittymisestä. Sivistys oli yleisesti eurooppalaisessa ajattelussa 1700-luvun lopulla ja 1800-luvulla merkki ihmisen kehityksestä. Sivistykseen kuuluivat esimerkiksi yhteiskunnallinen järjestäytyneisyys, lait ja yksilöiden oikeudet. Etenkin 1800-luvun alussa vallitsi ajatus, että kaikki ihmisryhmät voivat kehittyä, ja läntinen maailma oli tämän kehityksen kärjessä ja huippuna.¹³ Sosiaalidarwinistiset ajatukset ihmisten ”tieteellisestä” luokitteluun ryhmiin ja näiden ryhmien keskinäisestä kilpailusta selviämiseksi alkoivat yleistyä vasta myöhemmin 1800-luvulla. Sen sijaan 1830-luvulle asti valistusajan kehitysajattelu oli pääasiallisesti vallalla.¹⁴ Pat Moloney on korostanut sivistyksen ajatuksen olleen suuressa roolissa myös Uuden-Seelannin kolonisaatiossa ja siitä käydyssä keskustelussa.¹⁵ Merkittävä tapa, jolla imperialismi ja sivistys olivat yhteydessä toisiinsa,

oli ajatus niin sanotusta sivistystehtävästä.¹⁶ Sivistystehtävä oli erityisesti lähetystyöhön liitetty tavoite muuttaa kehittymättömien kansojen elintapoja sekä sivistää heitä ja heidän käyttäytymistään kohti tuon aikaisia eurooppalaisia arvoja.¹⁷ Erityisesti Jean ja John Comaroff ovat käsitelleet laajasti sivistystehtävää, sen merkityksiä ja sen roolia Etelä-Afrikan kolonisaatiossa. He kohdistavat paljon huomiota sivistystehtävän pyrkimykseen muuttaa arkipäiväisiä toimia ja yleisesti elintapoja sivistyneemmiksi.¹⁸

Kolonialismiin 1700- ja 1800-luvuilla liittynyt kaupankäynti on puolestaan noussut esille siirtomaiden ja imperiumien historioiden tutkimuksessa vaihtelevin määrin ja tarkkuuksin. Esimerkiksi mainitsemani Jean ja John Comaroff ovat eri teoksissaan käsitelleet laajasti sivistystehtävän lisäksi 1800-luvun Afrikassa käytyä kauppaa, tavarankäytön liikkuvuutta ja työn tai asioiden arvoja niin afrikkalaisten alkuperäiskansojen kuin myös eurooppalaisten näkökulmasta.¹⁹ Uuteen-Seelantiin ja maoreihin liittyen puolestaan Robert Grant on käsitellyt kattavasti ja tiiviisti eurooppalaisten ja maorien välisessä kontaktissa 1800-luvun alussa tapahtuneita muutoksia, joihin kuului myös kaupankäynnin lisääntyminen.²⁰ Lisäksi Andrew Porter on pohtinut lähetystyön ja kaupallisuuden suhdetta ympäri britti-imperiumia, ja keskittyy tässä erityisesti kristinuskon kaupan välisiin merkityksiin.²¹

Lähestyn tässä artikkelissa sivistämisen ajatusta, maorien sivistämistä ja Uuden-Seelannin kolonisoimisesta käytyjä keskusteluja materiaalisesta näkökulmasta käsittelemällä kaupankäyntiä ja tavarankäytön vaihtoa brittien ja maorien välillä. Tähän kaupankäyntiin ja siihen liittyneisiin esineisiin ja hyödykkeisiin liittyi 1800-luvulla paljon sivistyksestä kertoneita merkityksiä, ja esimerkiksi alkuperäiskansojen tavaroiden käyttöä ja omaksumista kuvaamalla voitiin kertoa näiden kehityksen tasosta. Lisäksi koska sivistystehtävään kuului arkipäiväisenkin elämän ja elintapojen muuttaminen, tämä materiaallinen näkökulma auttaa tuomaan sivistämisen ajatusta konkreettisten tapahtumien tasolle.

Kaupankäynnin ja tavarankäytön käsittely osana kolonialismia ja sivistämisen ajatusta jää puolestaan usein varsin teoreettiselle tasolle, eikä ulotu konkreettiselle materiaaliselle tasolle. Vaikka materiaallinen kehitys nousee esimerkiksi 1800-luvun sivistyksen käsitteen ohessa usein esille, tämän materiaallisen kehityksen toteutuminen ja merkitykset, joita tuotteiden konkreettiseen vientiin alkuperäiskansoille liittyivät, ovat jääneet vähäisemmälle käsittelylle.²² Poikkeuksen tekevät tietyt tuotteet, kuten vaatteet, joiden viemistä alkuperäiskansoille on käsitelty paljon.²³ Lähestyn tässä artikkelissa tuota konkreettista materiaalista näkökulmaa tarkastelemalla, mitä maorien kanssa käydystä kaupasta viestittiin Lontooseen ja mitä merkityksiä se sai osana sivistämisestä ja kolonisoimisesta käytyjä keskusteluja.

Tarkastelen kaupasta esitettyjä kuvauksia sekä kaupan suhdetta sivistämiseen ja kolonisoimiseen niin humanitaarisista kuin New Zealand Associationin koloniaalista näkökulmaa korostaneista teoksista 1830-luvulta. Keskityn tässä ainoastaan ennen Uuden-Seelannin kolonisoimista, eli ennen vuotta 1840, käytyyn keskusteluun. Ennen virallista kolonisoimista Uudesta-Seelannista nimittäin käytiin runsaasti keskustelua, jolla pyrittiin oikeuttamaan tai vastustamaan kolonisaatiota, ja tämä keskustelu vaikutti paljon Britannian siirtomaahallintoon. New Zealand Associationin näkökulmaa Uuden-Seelannin kolonisoimisesta toi 1830-luvulla esille maakomppanian yhden johtohahmon Edward Gibbon Wakefieldin yhdessä New Zealand Companyn pääsihteerinä toimineen John Wardin kanssa laatima teos *The British Colonization of New Zealand* vuodelta 1837. Wakefield oli 1800-luvulla keskeinen kolonialismin teoreetikko, ja korosti siirtolaisten merkitystä siirtokuntien kehittämisessä. Hän uskoi, että systemaattisesti ohjattu kolonisaatio pystyi siirtämään sivistystä villeille alueille. Hän muotoili nämä teoriansa ja New Zealand Associationin näkemykset yhteen Wardin kanssa julkaisemaansa teokseen.²⁴ Humanitaarista näkökulmaa korosti samaan aikaan Britannian parlamentin alahuoneen House of Commonsin asettaman komitean raportti britti-imperiumin alueiden alkuperäiskansojen hyvinvoinnista. Se julkaistiin vuonna 1837 nimellä *Report from the Select Committee on Aborigines (British Settlements)*. Komitean johtohahmoina kuului filantrooppi ja poliitikko Thomas Fowell Buxton. Raportti käsittelee kaikkien Britannialle kuuluneiden alueitten alkuperäiskansojen hyvinvointia ja Britannian mahdollisuuksia parantaa näiden tilannetta. Kaikkia raportin suosituksia ei toteutettu täysin eikä kovinkaan nopeasti, mutta sitä on pidetty merkittävänä, koska se edustaa hallintoon suuntautuneen humanitaarisen vaikuttamisen huippua.²⁵ Humanitaarista näkökulmaa korostanut raportti vastusti Wakefieldin suunnitelmaa kolonisoida Uusi-Seelanti.²⁶

Molemmissa teoksissa kuvataan vuoteen 1837 mennessä maorien ja eurooppalaisten välistä kontaktia ja maoreissa tapahtuneita muutoksia, joten ne tarjoavat hyvän mahdollisuuden erilaisten kuvausten rinnakkaiseen tarkasteluun. Molemmat myös ajoivat voimakkaasti laatijoidensa intressejä, sillä komitean todistajina oli runsaasti lähetystyöntekijöitä ja muita humanitaarisia henkilöitä,²⁷ ja Oliver Harrison toteaa Wakefieldin ja Wardin hyödyntäneen omien ajatustensa hyväksi tarkasti valikoituja lähteitä.²⁸ Molempien teosten tietojen lähteinä ilmoitetaan myös osittain samoja henkilöitä, joten erot, joita teosten kuvauksissa esiintyy, korostavat erityisen voimakkaasti näiden eri näkökulmien keskinäisiä eroja ja argumentoinnin keinoja.

Kaupankäynnin tutkiminen näistä lähteistä tarjoaa hyvän materiaalsen ja konkreettisen näkökulman sivistämisen käsittelyyn, mutta nämä lähteet ovat kuitenkin usein hyvin epäselviä siitä, mitä kauppa ja kaupankäynti todella tarkoittivat. On oletettavaa, että raha ei ollut vielä maorien kanssa käydyssä kaupassa ainakaan suuressa roolissa, sillä rahaa ei näissä lähteissä mainita kertaakaan. Todennäköisesti suurin osa kauppaa on ollut vaihtokauppaa, jolloin voi kysyä, onko tämä toiminta

ollut kaupankäyntiä vai vain vaihtoa. Selvyyden ja yksinkertaisuuden vuoksi käytän kuitenkin käsittelyssäni sanaa kauppa kaikesta tällaisesta vaihdannasta ja kaupankäynnistä.

Kohti kehitystä

Sivistystehtävän ajatukseen 1800-luvulla kuului tavoite auttaa kehittymättömämpiä ihmisryhmiä nousemaan sivistyksessään ja elintavoissaan lähemmäs tuolloin nähtyä eurooppalaista kehityksen huippua. Niin E. G. Wakefield ja John Ward kuin vuonna 1837 lopullisen raporttinsa julkaisut komitea lähestyvät Uuden-Seelannin mahdollisen kolonisaation sekä maorien ja eurooppalaisten välisen kontaktin arvioimista pitkälti juuri maorien kehityksen ja sivistämisen kautta. Kummassakin käsittelyssä maorien kanssa käydyllä kaupalla ja siihen liittyneellä materiaalien hyödykkeiden vaihtamisella suuntaan ja toiseen on tiivis yhteys siihen, kuinka kehittyneinä tai kehittymiskykyisinä maoreja esitetään. Tässä osiossa tarkastelen, millaista kuvaa maorien kehittymisestä näissä eri raportoinneissa luodaan kaupankäynnin kuvaamisen avulla.

Teoksessaan *The British Colonization of New Zealand* Wakefield ja Ward yhdistävät kaupankäynnin ja sivistymisen suoraan toisiinsa: ”The imports and exports of New Zealand are important, not only in a commercial view, but also as a certain test of the progress making by the population in civilization and the arts of life.”²⁹ Wakefieldin ja Wardin mukaan kauppa ei siis ole vain taloudellista toimintaa, vaan se osoittaa maorien kaltaisen ihmisryhmän kehittyneisyyden tasoa. Tämä näkemys liittyy hyvin johdonmukaisesti 1800-luvun alun ajatteluun sivistyksestä. Vielä 1800-luvun alussa Britanniassa nimittäin vaikutti erityisesti skotlantilaisten valistusajattelijoiden, kuten Adam Smithin, muotoilemat ajatukset ihmisen kehityksen vaiheista. Tässä ihmisyhteisöjen kehitys oli jaettu näiden pääasiallisten elinkeinojen perusteella neljään kehitysvaiheeseen, joiden läpi kaikki ihmisryhmät pystyivät kehittymään. Nämä kehitysvaiheet olivat järjestyksessään metsästys, paimentaminen, maanviljelys ja kauppa. Kaikkien ihmisryhmien ajateltiin asettuvan johonkin kohtaan tällä kehityksen janelalla, ja kaikkien ajateltiin myös pystyvän etenemään näiden vaiheiden läpi. Maorien katsottiin yleisesti olleen jo hyvin kehittynyt alkuperäiskansa, mitä ainakin osaksi selittää heidän varhainen maanviljelyksensä, joka sijoittuu korkealle kehitysvaiheiteoriassa.³⁰ Koska kehitysvaiheiteoriassa kaupan nähtiin olevan ihmisyhteisöjen kehityksen huipulla, Wakefieldin ja Wardin ajatus yhdistää maorien kanssa käyty kauppa heidän kehitykseensä on hyvin ymmärrettävä. Kaupankäynnin lisääntyminen olisi nostanut maoreja kohti kehityksen ylintä vaihetta. Niinpä yksityiskohtaiset kuvaukset siitä, miten maorien kanssa oli käyty kauppaa, pystyivät osoittamaan maorien olleen matkalla kohti sivistystä.

Keskeisenä teemana Wakefieldin ja Wardin käsittelyssä maorien kanssa käydyistä kaupasta esiintyykin maoreissa jo tapahtunut kehitys ja sivistyminen. Tämä nousee esille kuvauksissa maorien

eurooppalaisilta haluamissa, hankkimissa ja omaksumissa tavaroissa. Wakefield ja Ward käsittelevät Uuden-Seelannin kauppaa hyvin järjestelmällisesti ja yksityiskohtaisesti. He luettelevat tarkasti rahtilistoja viennistä ja tuonnista, tuotteita, joita Uuden-Seelannin ja Australian satamissa vierailleissa laivoissa kuljetettiin, sekä hyödykkeitä, joita Uudesta-Seelannista saatiin.³¹ Jo ennen Uuden-Seelannin kolonisoimista vienti ja tuonti Uudessa-Seelannissa oli melko runsasta, ottaen huomioon kuinka lyhyen ajan eurooppalaisia oli siellä asunut. Peter Adams toteaa, että viidentoista kuukauden aikana vuosina 1830 ja 1831 vienti Uudesta-Seelannista oli arvoltaan £37 960 ja tuonti sinne oli £23 350.³² Wakefieldin ja Wardin esittämien rahtilistojen perusteella on mahdotonta arvioida, kenen kanssa tämä kauppa käytiin ja millainen osa tästä kaupasta käytiin maorien kanssa, mitä myöskään Adams ei ole arvioinut.

Rahtilistojen luetteloinnin jälkeen Wakefield ja Ward kohdistavat huomionsa tarkemmin juuri maorien kanssa käytyyn kauppaan. He ottavat esille esimerkkeinä kaksi maorien kanssa käydyistä kaupasta kertovaa mainintaa, joiden he toteavat kuvaavan koko maorien kanssa käytyä kauppaa ja sen suuntaa. Vuonna 1829 laaditun kauppiaan tilin mukaan maoreille vaihdettu tavara oli tuolloin pääasiallisesti ”sotaista tavaraa”, kuten ruutia, musketteja, pistooleja, luoteja ja panoslaatikoita. Tämän lisäksi oli joitakin työkaluja. Sen sijaan vuonna 1837 kauppalaivojen vaihtokelpoisimmat tavarat olivat vaatteita, peittoja, painettuja paperituotteita, ompelutarvikkeita, kangasta ja kenkiä.³³ Wakefieldin ja Wardin arvioissa maoreista tämä vertailu osoittaa maoreissa tapahtuneen suuren muutoksen. Objektiiivisesta ja historiallisesta näkökulmasta tällaisen hankituissa tavaroissa tapahtuneen muutoksen merkityksen arvioiminen vaatisi lähempää tarkastelua. Esimerkiksi nykyisen antropologian näkökulmasta eurooppalaisten tavaroiden viemistä alkuperäiskansoille ja näiden tavaroiden omaksumista käyttöön on teoretisoitu runsaasti. On esitetty, että erilaiset tavarat ja materiaalit saivat uudenlaisia, eurooppalaisesta käytöstä poikkeavia merkityksiä ja näitä tavaroita on muokattu uudenlaisiin merkityksiin.³⁴ Näin ollen eurooppalaisten tavaroiden hankkiminen ja omaksuminen on voinut olla monimutkainen prosessi eikä suora merkki eurooppalaistumisesta ja ”sivistymisestä”. Eurooppalaisissa 1800-luvun kolonisaatio- ja sivistyskeskusteluissa, johon Wakefieldin ja Wardin käsittely kuuluu, tällaisilla kuvauksilla on kuitenkin omat merkityksensä. Tämän maorien hankkimien tavaroiden muutoksen avulla Wakefield ja Ward korostavat maorien kehittyneen ja muuttuneen eurooppalaisempaan, sivistyneempään suuntaan.

Näiden esineiden kuvaukset sisälsivät omat merkityksensä 1800-luvulla. Materiaalisuudella oli tuolloin suuri merkitys sivistykseen liittyneessä ajattelussa. Michael Adasin mukaan 1800-luvulla teknologiasta ja materiaalisista tuotteista muodostui länsimaisessa ajattelussa mitta, jonka perusteella muita ihmisryhmiä voitiin arvioida. Esimerkiksi metallisten työkalujen käyttö nähtiin kehittyneempänä kuin puisten.³⁵ Samoin Mark Francis toteaa John Stuart Millin esittäneen 1800-

luvun alussa sivistyksen perustuneen materiaalisten hyödykkeiden paremmuuteen.³⁶ Tällaisen ajattelun mukaisesti maorien käyttöön omaksumat eurooppalaiset tavarat olivat siis selvä merkki heidän kehittymisestään. Maorien omaksumilla esineillä ja maorien siten osoittamalla kyvyllä kehittyä olikin suuri arvo Wakefieldin ja Wardin argumentoinnissa Uuden-Seelannin kolonisoimisen hyväksi. He nimittäin mainitsevat teoksessaan New Zealand Associationin yhdeksi tavoitteeksi sivistää kehittymättömiä kansoja:

[--] the Association have had an object which may be described as altogether new, — that of reclaiming and cultivating a moral wilderness, — that of civilizing a barbarous people by means of a deliberate plan and systematic efforts.³⁷

New Zealand Associationin tavoite oli sivistää ”barbaarista” ihmisryhmää, mutta tähän liittyen esitetään, että kokeilu ”heikomman rodun” sivistämisestä voisi onnistua vain, jos näillä oli luonnollinen kyky sivistyä. New Zealand Associationin projektin hyväksi esitetäänkin maorien osoittaneen huomattavaa kykyä kehittyä kontaktissa sivistyksen kanssa.³⁸ Wakefieldin ja Wardin esittämät kuvaukset maoreissa jo tapahtuneesta materiaalisesta kehityksestä toimivat siis yhtenä tämän sivistymisen esimerkkinä ja perusteluna sille, että maorien kehittyminen on todellakin mahdollista, mikä tekee myös kolonisaation avulla sivistämisen mahdolliseksi ja osoittaa kolonisaation arvoa. Tcho Mbaimba Caulker toteaa Sierra Leonessa toimineeseen vastaavanlaiseen maakomppaniaan liittyen, että tuon ajan kuvan mukaisesti moraalisuus ja moraalisuuden opettaminen liitettiin tähän uudenlaiseen, orjuuden jälkeiseen kolonisoimiseen, johon maakomppaniat pyrkivät.³⁹ Näin Wakefieldin ja Wardin New Zealand Association, kuten Caulkerin käsittelemän Sierra Leone Company, voitiin esittää vaihtoehtoisina ja moraalisisina tapoina kolonisoida uusia alueita, koska kolonisoimiseen kuului myös kolonisoitavan ihmisryhmän opettaminen ja kehittäminen. Uusi-Seelanti myös esitettiin tällaiseen kolonisoimiseen sopivana alueena, koska maorit olivat osoittaneet kykenevänsä kehittymään.

Wakefieldin ja Wardin esille tuoma muutos, joka tapahtui kahdeksan vuoden aikana maoreille viedyissä kauppatavaroissa, tuo esille myös laajempaa kehitystä kuin vain eurooppalaisten esineiden omaksumisen. Muutos, jonka maorien haluamissa tuotteissa esitetään tapahtuneen, aseista vaatteisiin, painotuotteisiin ja muihin käyttötavaroihin, osoittaa *The British Colonization*issa myös maorien luonteen muutosta. Vuoden 1829 lista, joka koostuu pääasiallisesti aseista, sopii nimittäin luontevasti yleiseen näkemykseen, joka Euroopassa oli maoreista 1800-luvun alussa. Varhaiset kontaktit maorien kanssa 1700- ja 1800-luvuilla loivat maoreista stereotyyppisen kuvan sotaisena ihmisryhmänä, jonka elintavat liittyivät pääasiallisesti sotimiseen.⁴⁰ Muskettien saamisella eurooppalaisilta olikin maorien sodankäyntiin suuri merkitys, sillä usein vuosien 1807 ja 1842 välistä aikaa kutsutaan Uudessa-Seelannissa muskettisodiksi, jolloin maorit kävivät keskenään runsaasti taisteluita eurooppalaisilta hankittujen muskettien voimalla.⁴¹ Sotaisuuden stereotypia maoreista oli Wakefieldin ja Wardin

mukaan syy sille, että Uutta-Seelantia ei oltu kolonisoitu jo aiemmin. Heidän mukaansa eurooppalaisilla oli ollut mielikuva maoreista vihamielisenä ja, mikä pahinta, kannibalisena joukkona, mikä oli johtanut kolonisaatiosuunnitelmien hylkäämiseen.⁴² Pramod Nayarin toteaa koloniaaliset diskurssien perustuneen usein ainakin osittain oletuksiin alkuperäiskulttuureista.⁴³ Wakefieldin ja Wardin kuvauksissa näkynyt asekaupan vähentyminen kuitenkin esitetään viitteenä maorien sotaisuuden vähentymisestä ja maorien sivistymisestä. Näin ollen yksi Uuden-Seelannin kolonisoimisen suuri este oli tämän raportoinnin mukaan poistumassa.

Wakefield ja Ward korostavat yleisemminkin runsaasti maorien eurooppalaisilta hankkimien tavaroiden muutosta eurooppalaisemmiksi ja sivistyneemmiksi, millaisia olivat esimerkiksi vaatteet ja työkalut. He perustelevat näkemystään muun muassa Uudessa-Seelannissa työskennelleen lähetystyöntekijän William Yaten lausunnon avulla. Yate kertoo lainauksessa vaatteiden kauppaamisen maoreille muuttaneen heidän halujaan. Tämän mukaan lähes ainoat tavarat, mitä maorit vaihdossa halusivat, olivat eurooppalaiset vaatteet ja viltit. Maorit olivat myös Yaten mukaan erityisen ylpeitä vaatteistaan, ja hän kuvailee, kuinka he usein saattoivat käyttää yhtä aikaa kaikkia omistamiaan vaatekappaleita.⁴⁴ Vaatteet on usein tutkimuksessa esitetty näkyvinä ja konkreettisina sivistyksen merkkeinä ja tämä on noussut kolonisaation tutkimuksessa yleiseksi teemaksi. Vaatteet nähtiin tuolloin merkinä sivistyksen tasosta,⁴⁵ ja maorien omaksumat eurooppalaiset vaatteet osoittivat eurooppalaisesta näkökulmasta maorien kehittymistä sivistyneemmiksi.

Kolonisaatiossa ja alkuperäiskansojen kanssa käydyssä kontaktissa vaatteet ja niiden levittäminen on usein liitetty lähetystyöhön ja lähetysten pyrkimykseen vaatetta kehittymättömiä ihmisiä.⁴⁶ Lisäksi Jean ja John Comaroff esittävät sivistystehtävän taustalla olleen ajatuksen, että tuotteiden ja kaupan levittäminen kehittymättömille ihmisryhmille auttaa luomaan heille uusia haluja, uutta työteliäisyyttä, uusia varakkuuden muotoja ja jopa uudenlaista yhteiskuntaa.⁴⁷ Wakefieldin ja Wardin käsittelyssä on hyvin paljon samanlaisia vaatteiden osoittaman sivistyksen ja sivistämisen teemoja kuin näissä lähetykseen liittyvissä tutkimuksissa on esitetty. He tosin lainaavat vaatteisiin liittyen Yatea, joka oli lähetystyöntekijä, joten näiden teemojen nouseminen esille ei ole yllättävää. Wakefieldin ja Wardin argumentointi on tässä hyvin lähellä juuri Comaroffien esittelemää sivistystehtävän ajatusta. Yatea lainaamalla he nimittäin korostavat maorien kehittyneen, koska nämä olivat omaksuneet sivistyksen merkkejä, kuten vaatteita, minkä lisäksi sivistystehtävän mukaisesti maorit alkoivat haluta näitä tuotteita yhä enemmän. Kuvattu muutos maoreille viedyissä tavaroissa yhdessä Yatelta lainatun lausunnon kanssa luovat teoksessa kuvaa, että maorit tosiaan kaupan myötä oppivat uusia, sivistyneempiä haluja, ja kehittyivät sivistystehtävän tavoitteiden mukaisesti.

Kysymyksessä vaatteista vuonna 1837 Britannian parlamentille esitetty komitearaportti rinnastuu voimakkaasti Wakefieldin ja Wardin käsittelyyn. Raportin käsitellessä kristillisen opetuksen

vaikutuksia alkuperäiskansoihin, mikä oli raportin yksi keskeisimpiä teemoja,⁴⁸ komitea raportoi niin yleisesti Tyynenmeren saarten alkuperäiskansoissa kuin juuri maoreissa tapahtuneita muutoksia. Myös tässä vaatteisiin kiinnitetään huomiota. Raportissa lainataan esimerkiksi Tyynenmeren saarilla toiminutta lähetystyöntekijää John Williamsia, jonka mukaan tahitilaisten parissa oli tapahtunut paljon kehitystä juuri eurooppalaisten vaatteiden omaksumisessa. Tämän lausunnon mukaan kristinuskon levittämisen myötä niin eurooppalaiset vaatteet kuin eurooppalaiset tavat levisivät tahitilaisten pariin. Eurooppalaisten vaatteiden leviämisen viitataan tapahtuneen jonkinlaista kauppaa käymällä, sillä tahitilaisten kehittymisen todetaan olleen hyödyllistä brittien kaupankäynnin kannalta.⁴⁹ Vastaava lainaus raportissa on myös Tyynellämerellä työskennelleeltä lähetystyöntekijältä William Ellisiltä: ”[--] a number of articles of clothing and commerce are necessary to their comfort [--]”.⁵⁰ Ellis viittaa lainauksessaan yleisesti Tyynenmeren saarten alkuperäiskansoihin, ja hänkin tuo esille niin vaatteiden kuin kaupan olleen merkityksellistä ja tarpeellista näille alkuperäiskansoille myös heidän itsensä mielestä. Kuten Etelä-Afrikan lähetystyötä tutkineet Jean ja John Comaroff sekä T. J. Tallie esittävät, lähetystyön tavoitteena oli muuttaa kehittymättömämpien kansojen elintapoja ja elinoloja paremmiksi ja sivistyneemmiksi. Esimeriksi Tallien mukaan, vaikka vaatteet ja kotielämän tavat eivät sinänsä olleet välttämättömiä osia sivistyksessä tai kristillisyydessä, ne olivat ulkoisia merkkejä kehityksestä ja sivistyksen omaksumisesta. Niillä pystyttiin myös osoittamaan lähetystyön ja sivistävän toiminnan vaikutusta.⁵¹ Lähetystyössä haluttiin siis osoittaa oman toiminnan vaikutusta, mistä vaatteet antoivat suoran merkin muutoksesta, ja tätä lähetystyön onnistumista Tyynellämerellä tuotiin esille myös raportissa. Samalla tavalla myös Wakefield ja Ward pyrkivät osoittamaan eurooppalaisen kontaktin kehittäneen maoreja, ja näiden osapuolten tavat käsitellä vaatteita ja niiden merkityksiä olivat ymmärrettävästi hyvin samankaltaiset. Vaatteiden avulla molemmat puolet korostavat kehityksen merkkejä, joilla haluttiin tuoda esille oman työn arvoa. Esimerkiksi Yaten lainaaminen ja sivistystehtävän korostaminen suuntaavat Wakefieldin ja Wardin retoriikkaa humanitaarisuutta ja lähetysajattelua muistuttavaan suuntaan, vaikka Uuden-Seelannin kolonisoimisen kannalta näiden tahojen tavoitteet olivat keskenään erilaiset. Näitä kehityksen merkkejä levisi alkuperäiskansan pariin käytännössä juuri kaupan myötä.

Juuri Uuden-Seelannin kolonisoimisesta käydyin keskustelun kannalta sekä New Zealand Associationin teoksen ja komitearaportin rinnakkaisessa tarkastelussa on kuitenkin merkittävää huomata, että komitearaportissa maorien kehitys näyttyy melko vähäisenä. Etenkin verrattuna Wakefieldin ja Wardin kuvauksiin tai raportissa käsiteltyihin muihin Tyynenmeren alkuperäiskansoihin, maorien kehityksestä ei ole laajoja kuvauksia. Esimerkiksi maorien vaatteiden tai työkalujen omaksumisesta kaupan avulla ei mainita raportissa mitään ja kaupankäyntiin on vain

lyhyitä viittauksia, toisin kuin muiden Tyynenmeren saarten, kuten Tahitin tapauksissa. Maorien kehittymiseen liittyneet maininnat painottuvat pääasiallisesti kristinuskon ja kristillisten tapojen omaksumiseen, eivätkä materiaaliseen kulttuuriin.⁵²

Niissä harvoissa maorien kehityksen kuvauksissa, joita raportissa on, lähetystyön arvo korostuu erityisen paljon. Lähetystyön todetaan muualla Tyynellämerellä olleen kaupankäyntiin johtaneen kehityksen taustalla. Samoin maorien tapauksessa lähetystyö esitetään kaupankäyntiä ylläpitävänä voimana. Uudessa-Seelannissa kerrotaan asuneen noin 12–14 lähetystyöntekijöiden perhettä. Maorien todetaan halunneen näiden asuvan Uudessa-Seelannissa, koska ilman heitä maorit olisivat menettäneet kaupasta saamansa hyödyt ja kokeneet kaupan menettämisen onnettomuutena.⁵³ Mitä nämä hyödyt tarkoittivat, jää tässä tapauksessa hyvin epämääräiseksi. Joka tapauksessa komitearaportin perusteella Uudessa-Seelannissa oli siis kauppaa lähetystyöntekijöiden välistyksellä tai avustuksella, ja maorit olivat halukkaita käymään kauppaa, minkä Jean ja John Comaroff esittävät olleen yksi sivistystehtävän tavoite. Tässä lähetystyön ja maorien käsittelyssä ei kuitenkaan ole lainkaan kuvauksia konkreettisesta sivistyneinä nähtyjen esineiden kauppaamisesta maoreille tai tällaisista tuotteista, joita maorit olivat omaksuneet. Tämä on erityisen kiinnostavaa, sillä komitea on haastatellut raporttia laatiessaan myös William Yatea, jota Wakefield ja Ward lainaavat maorien vaatteisiin liittyen. Siinä missä Wakefield ja Ward lainaavat Yatea maorien kehityksestä ja vaatteiden omaksumisesta, mitään vastaavaa mainintaa ei komitean raportissa ole. Joko Yate ei ole antanut komitealle vastaavia lausuntoja tai sitten komitea on jättänyt nämä lausunnot huomiotta. Näin komitean käsittely luo Wakefieldin ja Wardin kuvauksista poikkeavaa kuvaa, jonka mukaan maoreilla ei olisi ollut tällaista materiaalista kehitystä, tai ainakaan suurissa määrin. Maorien kehittyneisyys olisi siis ollut huomattavasti alemmalla tasolla kuin esimerkiksi Tahitilla, jonka kehitystä kuvataan runsaasti ja jonka todetaan olleen sivistyksessä ja kristinuskon harjoittamisessa kehittynein alue.⁵⁴ Maorien tapauksessa lähetystyöhön liittynyt kauppa näyttäytyy komitean raportoinnissakin hyvänä ja haluttavana, mutta mitä ilmeisimmin vielä rajallisena, asiana. Wakefieldin ja Wardin korostamaa laajempaa kauppaa ja sen etuja ei komitean käsittelyssä näy. Laajemmin kontaktiin liittyen komitea korostaakin pääasiallisesti maoreille aiheutuneita ongelmia, mitä käsittelen myöhemmin.

Wakefield ja Ward kuitenkin tuovat esille vaatteiden lisäksi myös muita materiaalisia esimerkkejä, joiden perusteella maorit olivat kehittyneet. Nämä liittyivät pääasiallisesti ruokaan, ruoan käsittelyyn ja maanviljelykseen. Maorit olivat heidän mukaansa ruvenneet käyttämään saippuaa ja muita hygieniiaa parantaneita tuotteita, alkaneet oppia eurooppalaisia tapoja käsitellä ruokaa ja hankkineet erilaisia ruoka-aineita, kuten jauhoja ja keksejä sekä rautapatoja ja erilaisia astioita. Tämän lisäksi heillä oli myös uusia työkaluja, kuten lapioita maanviljelystä varten sekä kirveitä ja sahoja.⁵⁵ Näillä

tuotteilla oli suuri merkitys eurooppalaisena sivistyksen mittarina 1800-luvulla. Kuten mainitsin aiemmin, teknologisen kehityksen katsottiin olleen yksi sivistyksen mitta. Tämän lisäksi myös ruoan käsittely ja puhtaus olivat yhteydessä alkuperäiskansoihin liittyneisiin trooppeihin 1800-luvulla, ja esimerkiksi Jessie Mitchell tuo esille alkuperäiskansojen ”likaisuuden” saaneen Australiassa monia erilaisia ilmenemisen muotoja muun muassa lähetystyöntekijöiden laatimissa kuvauksissa. Likaisuuden vastapainona ja kehitystä sekä sivistystä merkitsemässä olivat tuolloin sen sijaan niin vaatteet kuin peseytyminen. Lori Khatchadourian toteaa saippuan olleen yksi eurooppalaisten keskiluokkaisten arvojen välittäjä, joihin kuului myös sivistystehtävä. Saippuan avulla voitiin välittää kehityksen arvoja ja tapoja.⁵⁶ Mitchell korostaa tällaisten kehitysajatusten olleen yhteydessä filantrooppiseen ajatukseen heikompien auttamisesta.⁵⁷ Jälleen nämä kuvaukset liittävät Wakefieldin ja Wardin argumentoinnin humanitaarisiin teemoihin. Heidän teoksensa käsittely on hyvin lähellä humanitaarista retoriikkaa ja sivistämistehtävän ajatusta. Se ajaa kolonisaatiota pitkälti argumentoimalla juuri, miten heikompiina esitettyjä maoreja voidaan kehittää ja auttaa. Tämä ei ollut poikkeuksellista 1800-luvun kolonisaatiokeskusteluissa, ja Paul Moon huomauttaa, että jo 1820-luvulla esitetty tavoite Uuden-Seelannin systemaattisesta kolonisaatiosta puettiin humanitaariseen ajatteluun.⁵⁸

Materiaalinen kehitys on Wakefieldillä ja Wardilla tiiviisti yhteydessä myös sivistyksen ja sivistyneiden tapojen omaksumiseen. Prajensit Duaran mukaan eurooppalaiseen sivistystehtävään 1800-luvulla kuului eurooppalaisten arvojen levittämisen lisäksi tavoite levittää materiaalista kehitystä ja sivistyneitä tapoja.⁵⁹ Wakefieldin ja Wardin käsittelyssä tämä materiaallinen kehitys ja eurooppalaisten tapojen omaksuminen tapahtuvat rinnakkain. Maorien kaupan avulla saamien uusien tuotteiden ohessa he esittelevät maorien omaksumia sivistyneempiä elintapoja. Saippuan hankkiminen oli yhteydessä kehittyneeseen hygieniaan, jollaista oli myös vaatteiden säilyttäminen laatikoissa. Maorit olivat alkaneet oppia käsitellä ruokaansa paremmin, mihin liittyi uudet ruoanlaittovälineet ja astiat, ja maanviljelys kehittyi uusien työkalujen myötä.⁶⁰ Uudet, sivistyneemmät esineet ja tuotteet ovat tässä käsittelyssä tiiviisti yhteydessä uusiin opittuihin sivistyneempiin toimintamalleihin. Kokonaisuudessaan näiden kehittyneiden ja kaupasta omaksuttujen eurooppalaisten tuotteiden ja tapojen kuvaaminen osoittaa tässä argumentoinnissa samaa ajatusta, jonka Jean ja John Comaroff nostavat esille 1800-luvun sivistämisestä Etelä-Afrikan yhteydessä: brittiajattelussa luotettiin kaupan mahdollisuuteen muuttaa tavaroissa, kyvyissä, haluissa ja tarpeissa olleita eroja yhtenäiseksi, brittiläiseksi, arvomalliksi.⁶¹ Kehittyneempien työkalujen ja käyttötavaroiden omaksuminen ja sen yhteydessä eurooppalaisten tapojen oppiminen näyttäytyy osoituksena maorien omasta kehityksestä sekä mahdollisuuksista muuttaa maoreja kaupan ja kontaktin avulla.

Erityisesti Wakefieldin ja Wardin teoksessa mutta myös komitearaportissa esitetään alkuperäiskansojen halua kontaktille ja eurooppalaisten tavaroiden hankkimiselle. Alkuperäiskansojen näkökulmaa tavaroiden omaksumiseen on käsitellyt esimerkiksi antropologi Nicholas Thomas, jonka mukaan perinteisenä teemana eurooppalaisten esineiden vaihtamisessa ja viemisessä alkuperäiskansoille on esitetty eurooppalaisten esineiden suurta vetovoimaa ja alkuperäiskansojen valtavaa halua saada näitä esineitä haltuunsa. Hän kuitenkin korostaa, että eurooppalaiset esineet saivat erilaisia merkityksiä ja käyttötapoja alkuperäiskansojen käytössä, kuin mitä niillä eurooppalaisten keskuudessa saattoi olla. Riippuen heidän tarpeistaan ja omasta teknologiastaan, alkuperäiskansojen halu saada eurooppalaisia esineitä oli odotettavasti hyvin vaihtelevaa. Thomasin mukaan esimerkiksi metallinen kirves saattoi olla arvokas alkuperäiskansoille, jotka rakensivat perinteisesti veneitä,⁶² vaikka se eurooppalaisesta näkökulmasta saattoi kuvastaa yleisesti kehittyneitä työkaluja. Tämä alkuperäiskansojen näkökulma on hyvä muistaa liiallisen eurosentrismin välttämiseksi.

Alkuperäiskansojen halukkuudella oli kuitenkin omanlainen merkityksensä eurooppalaisessa 1800-luvun sivistystehtävässä. Jean ja John Comaroffin tapaan myös Duaran esittää, että sivistystehtävään ei kuulunut ainakaan ainoastaan ”toisten”, ei-länsimaisten ihmisten valloittaminen, vaan myös tavoite, että nämä ”toiset” haluavat eurooppalaisuutta.⁶³ Wakefieldin ja Wardin kuvaukset tapahtuneesta tavaranvaihdosta sisälsivät eurooppalaisesta näkökulmasta omat merkityksensä. Wakefieldin ja Wardin esittämä lainaus Yatelta korostaa voimakkaasti juuri maorien halua saada eurooppalaisia vaatteita ja vilttejä, joita käytettiin myös vaatteina.⁶⁴ Näin Wakefield ja Ward esittävät 1800-luvun sivistystehtävän mukaisesti, että maorien sivistäminen ja kehittäminen ei olisi ollut vain eurooppalainen tavoite, vaan myös maorit itse halusivat uusia sivistyneempiä, eurooppalaisia tuotteita. Tällainen maorien halukkuus auttoi New Zealand Associationia myös oikeuttamaan ajamaansa Uuden-Seelannin kolonisaatiota. Jos maorit halusivat itse eurooppalaisia sivistyneitä tuotteita ja siten mahdollisesti sivistystä, he olisivat loogisesti halunneet myös kolonisaatiota, joka olisi Wakefieldin ja Wardin esittämien kuvausten mukaan tuonut tätä sivistystä Uuteen-Seelantiin.

Maorien käymän kaupan ja kehityksen taso näyttäytyy suurena erona *The British Colonizationin* ja komitearaportin välillä, mutta merkittävä ero on myös esitetyssä näkökulmassa siitä, miten sivistystä, kauppaa ja kristinusko tuli levittää. Andrew Porter toteaa, että 1800-luvun alkupuoliskolla ajatus sivistyksestä ja sen etenemisestä eri kehitysvaiheiden mukaan oli melko yleisesti hyväksytty, mutta paljon kiistaa herätti se, missä järjestyksessä kristinusko, sivistys ja kauppa tuli viedä sivistymättömille ihmisryhmille. Toisaalta esitettiin, että ensin sivistämällä alkuperäiskansoja voitiin luoda perusta, jonka pohjalta näiden olisi helppo omaksua kristinusko. Kuitenkin monet kristilliset vaikuttajat kokivat, että kristinusko oli tärkein viedä tällaisille ihmisille ensimmäisenä, jotta se

johtaisi sivistykseen ja kauppaan.⁶⁵ Vastaavia eroavaisuuksia on selkeästi myös komitean ja Wakefieldin ja Wardin välillä. Wakefieldin ja Wardin kuvaama kaupankäynti osoittaa maorien jo kehittyneen sivistyneemmiksi, minkä vuoksi he olivat voineet kaupankäynnin avulla omaksua eurooppalaisia sivistyneempiä tuotteita. Erik Olssen toteaa Wakefieldin kolonisaatioteorioissaan esittämän ajatuksen olleen, että sivistystä voidaan ”siirtää” kehittymättömille alueille tuomalla sinne eurooppalaista toimintaa.⁶⁶ Sen sijaan lähetystyöstä vaikutteita saaneessa komitearaportissa korostetaan kristinuskon tärkeyttä pääasiallisena sivistymisen reittinä. Komitea ottaa kysymykseen voimakkaasti kantaa ja lainaa William Ellisin näkemystä, jonka mukaan ilman kristinuskoa levitetty sivistys on vain pinnallista, kun taas kristinuskoa oli aina seurannut sivistys.⁶⁷ Tämä ajatus kristinuskon merkityksestä näkyy myös komitean kuvauksissa alkuperäiskansojen kanssa käydystä kaupasta, sillä kaupan ja siitä saatujen sivistyneiden tuotteiden kuvataan poikkeuksetta seuranneen lähetystyön vaikutusta ja kristinuskoa.

New Zealand Associationin teoksen ja komitearaportin käsittelyssä maorien kehityksestä on siis suuria eroja. Ristiriitaiselta vaikuttaa kuitenkin se, että eroistaan huolimatta molempien käsittelyjen taustalla on toisiaan hyvin läheisesti muistuttavat ajattelumallit sivistystehtävästä ja yleisesti sivistyksen merkityksestä. Vaikka tämä 1800-luvun alun osittain humanitaarinen ja filantrooppinen tausta onkin sivistämisen käsittelyissä sama, erilaiset tavoitteet ja intressit paistavat kuvauksista läpi. Nämä erilaiset näkemykset sivistyksen, kristinuskon ja kaupan järjestyksestä ovat loogisessa yhteydessä niin New Zealand Associationin pyrkimykseen kolonisoida Uusi-Seelanti kuin komitean humanitaariseen lähetystyötä korostaneeseen näkökulmaan. Samoin nämä liittyvät myös kuvauksiin maoreissa mahdollisesti tapahtuneesta materiaalisesta kehityksestä. Wakefieldin ja Wardin esittämä ajatus kaupan sivistävästä voimasta tukee ajatusta, että Uusi-Seelanti tulisi kolonisoida, jotta tätä kontaktia voidaan laajentaa maorien pariin ja nämä voivat sivistyä edelleen. Komitearaportissa sen sijaan suositellaan lähetystyön pääasiallisuutta, ja vain lähetystyön avulla olisi saavutettu kehitystä myös kaupassa. Seuraavassa osiossa käänän huomion kaupan käsittelyssä toiseen suuntaan, ja tarkastelen maoreille viedyn kehityksen sijaan sitä, mitä hyötyä sivistämisestä esitettiin briteille olleen.

Britannian etu?

Toinen puoli, joka kaupan käsittelyssä niin *The British Colonization*issa kuin vuoden 1837 komitearaportissa korostuu, on maorien kanssa käydyn kaupan etu briteille. Sekä Wakefieldin ja Wardin teos että komitearaportti vaikuttavat joko suuntautumiseltaan tai ainakin retoriikaltaan humanitaarisilta, mikä toi esille sivistämisen arvoa alkuperäiskansoille. Tämän lisäksi kuitenkin niiden argumentoinnissa korostettiin myös kehittymättömien ihmisryhmien sivistämisen ja siihen panostamisen olleen kaupallisesti hyödyllistä briteille itselleen. Tämä näkyy teoksissa myös brittien

suurena haluna käydä kauppaa maorien kanssa ja saada maoreilta tiettyjä hyödykkeitä, sekä sivistämisestä mahdollisesti seuranneen Britannian yleisen edun korostamisena.

Maoreille vietyjä tuotteita käsitellään etenkin Wakefieldillä ja Wardilla kaupan ja vaihdon välinenä, joten maoreille vietyjen hyödykkeiden vastineena britit saivat luonnollisesti maoreilta hyödykkeitä, joita itse kokivat tarpeellisiksi tai haluttaviksi. Esitellessään maoreille vietyjä tuotteita he kertovat hyvin yksityiskohtaisesti myös, mitä maoreilta saatiin vaihdossa takaisin näitä tuotteita vastaan. Tässä hyvin suuressa roolissa näyttäytyi käytännöllinen hyöty, jota maoreilta saadut tavarat ja materiaalit saattoivat antaa kaukana Tyynellämerellä. Vuodelta 1829 mainittuja aseita ja myöhemmin vaihdettuja eurooppalaisia tuotteita vastaan Wakefieldin ja Wardin mukaan maorit vaihtoivat pääasiallisesti puutavaraa, flax-kasvia sekä monia erilaisia ruoka-aineita.⁶⁸ Flax on Uudessa-Seelannissa kasvava pitkälehtinen ja monikäyttöinen kasvi, joka nimestään huolimatta ei ole sukua pellavalle.⁶⁹ Näistä hyödykkeistä erityisesti puutavara ja flax saavat teoksessa runsaasti huomiota, ja Wakefield ja Ward esittelevät hyvin laajasti niin Uuden-Seelannin eri puulaatujen kuin flaxin ominaisuuksia käyttömahdollisuuksia.⁷⁰ Tässä esittelyssä he toteavat maorien käyttäneen flaxia vaatteiden, kalaverkkojen ja siimojen materiaalina, ja he tekivät siitä myös lankaa. He viittaavat myös Britanniassa vuonna 1819 tehtyihin kokeisiin, jotka osoittivat flaxin erityisen arvokkaaksi brittien merenkäynnin kannalta. Wakefield ja Ward kertovat näiden kokeiden osoittaneen flaxin olleen erinomainen raaka-aine laivojen köysiä varten ja että sitä olisi pystytty viemään Uudesta-Seelannista Britanniaan suuria määriä.⁷¹ Vastaavasti puutavarasta Wakefield ja Ward esittelevät lausuntoja, joiden mukaan Uuden-Seelannin puutavara oli todella käyttökelpoista. Esimerkiksi valtavan korkeiksi kasvavien *kauri*-puiden todetaan olleen parempia mastoja kuin mitä Euroopasta löytyy. Muun puutavaran puolestaan todetaan sopineen erinomaisesti laivojen ja takiloiden rakentamiseen.⁷²

Flax ja puutavara olivat hyvin suuressa arvossa eurooppalaisille Uudessa-Seelannissa 1800-luvun alussa. Peter Adamsin mukaan ne olivat tärkeimmät vientituotteet Uudesta-Seelannista, ja Uudessa-Seelannissa asuneiden eurooppalaisten siirtolaisten määrän kasvu 1830-luvulla johtui pitkälti flax-kaupasta.⁷³ Adams ei kuitenkaan erittele, kuinka paljon flax-kauppaa käytiin maorien kanssa. Flaxin ja puutavaran käyttökelpoisuuden kuvaaminen kuitenkin tukee Wakefieldin ja Wardin esittämää pyrkimystä esimerkiksi laajentaa kaupallisia yhteyksiä Uuteen-Seelantiin kolonisoimalla tuo alue. Käsitellessään Uuden-Seelannin maantieteellisiä ominaisuuksia, joiden vuoksi se olisi hyvä kolonisoimisen kohde, Wakefield ja Ward toteavat Uuden-Seelannin sijan sopivan matkan päässä tuhansista asutetuista saarista ja kyenneen tuottamaan lähes rajattomasti luonnonvaroja, minkä vuoksi siitä olisi voitu saada hyvä merellisen kaupan keskus.⁷⁴ Yhdistettynä merenkulkuun sopiviin materiaaleihin, joita maoreilta jo saatiin kaupan myötä, Wakefield ja Ward luovat kuvaa Uudesta-Seelannista erinomaisena keskuksena Britannian merenkäynnille. Luonnonvarojen ja niiden

taloudellisen arvon on arvioitu olleen kolonialismissa suuressa roolissa,⁷⁵ mutta luonnonvarojen käytännöllisen merkityksen ja arvon tarkastelu kolonisaation tutkimuksessa on jäänyt melko vähälle etenkin 1800-luvun alkupuolen Tyynenmeren alueella. Luonnonvaroihin liittyvässä tutkimuksessa paljon huomiota on saanut maa ja maiden hankkimisen oikeutukset,⁷⁶ mutta esimerkiksi *The British Colonization*issa yksittäiset arvokkaina esitetyt luonnontuotteet tarjoavat perusteita sille, miksi kauppa ja kontakti Uuteen-Seelantiin oli arvokasta, mitä puolestaan esitetään Uuden-Seelannin kolonisoimisen hyväksi.

Siinä missä flaxin ja puutavaran kaltaisten luonnontuotteiden arvo korostaa Wakefieldillä ja Wardilla Uuden-Seelannin mahdollista merkitystä Britannialle, myös maoreille annetaan Wakefieldin ja Wardin käsittelyssä aktiivinen rooli, jota puolestaan heidän sivistämisensä olisi voinut lisätä. Maorit nimittäin näyttävät olleen tärkeässä osassa erityisesti flaxin hankkimisessa. Britannian kauppalaivaston kapteenilta William Crozierilta lainatun lausunnon mukaan flaxilla käyty kauppa oli hyvin tuottoisaa ja flaxia pystyttiin hankkimaan Uudesta-Seelannista suuria määriä. Kuitenkin kautena, jolloin maorit valmistelivat perunaviljelyksiään, monet laivat joutuivat palaamaan Uudesta-Seelannista ilman flaxia. Tuona aikana maorit eivät suostuneet keskeyttämään viljelystötään eivätkä keränneet flaxia, joten sitä ei ollut saatavilla.⁷⁷ Tämä osoittaa, että ainakin vielä 1830-luvulla maorit olivat hyvin keskeisessä roolissa flax-kaupassa, ja eurooppalaiset kauppiaat tai siirtolaiset eivät keränneet flaxia maorien tapaan sen arvosta huolimatta. Tällä aktiivisella roolilla ja maorien halukkuudella käydä kauppaa, on voinut olla suuri merkitys eurooppalaisen kontaktin ja kaupan kehittymiseen. Bain Attwood on vertaillut maorien ja Australian aboriginaalien eroja näiden varhaisessa kontaktissa, ja todennut, että siinä missä aboriginaalien kanssa käyty varhainen kontakti oli 1700-luvulla hyvin vähäistä ja aboriginaalit eivät osoittaneet halua saada eurooppalaisia tavaroita esimerkiksi James Cookin retkikunnalta, Cookin miehistön piti hillitä maorien halua saada näitä tavaroita. Attwoodin mukaan tällaiset varhaiset kanssakäymiset vaikuttivat myös tulevien suhteiden muodostumiseen, ja esimerkiksi tarjosivat eurooppalaisille mahdollisuuksia käydä kauppaa maorien kanssa, mikä lisäsi myös kiinnostusta tuohon kaupankäyntiin.⁷⁸ Vaikka tämä Attwoodin esimerkki vaikuttaa hieman yksinkertaiselta ja yksipuoleiselta tulkinnalta, siinä on kuitenkin selkeä ajatus, että maorien halukkuus käydä kauppaa mahdollisti tuota kaupankäyntiä ja mahdollisti esimerkiksi flaxin kauppaamista briteille. Myös maorien arvo ja rooli flax-kaupassa korostuu Wakefieldin ja Wardin käsittelyssä.

Maorien kanssa käydyn kaupan etuna briteille näyttää myös kaupan halpuus. Wakefield ja Ward lainaa *Colonist*-lehden kirjeenvaihtajan toteamusta vuodelta 1843, minkä mukaan ruoan hankkiminen maoreilta oli pääasiallinen kaupankäynnin muoto. Ruoka-aineita, kuten perunoita, maissia ja sikoja, sai nimittäin hankittua hyvin halvalla. Kirjeenvaihtajan mukaan hieman alle 30 kiloa (60 paunaa)

perunoita sai pienellä määrällä tupakkaa, ja vaikka sikojen hinta vaihteli, hyvällä viltillä sai koko saaren parhaan sian.⁷⁹ Vastaava halpuus innosti eurooppalaisia merenkävijöitä käymään kauppaa muuallakin Tyynellämerellä, ja esimerkiksi Michelle Burnham toteaa, että 1700-luvun lopulla Amerikan rannikolla asuneilta intiaaneilta voitiin hankkia halvalla turkkeja, jotka pystyi myymään kalliimmalla muualla.⁸⁰ Maorien kanssa käyty vaihto oli siis ainakin kontaktin varhaisessa vaiheessa eurooppalaisille edullista, mikä Wakefieldin ja Wardin käsittelyssä korosti kaupan hyödyllisyyttä briteille. Lisäksi nämä maoreilta saatavilla olleet ruoka-aineet vahvistivat argumenttia Uuden-Seelannin sopivuudesta Britannian merenkäynnille, sillä Wakefieldin ja Wardin mukaan vuoteen 1837 mennessä Uudessa-Seelannissa vierailleet laivat pystyttiin varustamaan täysin maorien kanssa käydylle kaupalla.⁸¹

Maorien kanssa käyty kauppa oli *The British Colonization*issa vahva peruste Uuden-Seelannin kolonisoimiseksi. Wakefield ja Ward esittävät, että oli harvinaista, että uuden siirtokunnan kanssa olisi jo valmiiksi runsasta ja yhä kasvavaa kauppaa, kuten Uudessa-Seelannissa oli, ja saman kaupankäynnin tason saavuttaminen muualla olisi kestänyt vuosia.⁸² Kaikki teoksessa esitetyt kuvaukset maorien kanssa käydystä kaupasta vahvistavat tätä heidän argumenttiaan. Lisäksi näiden jo olemassa olleiden maorien kanssa käydyn kaupan etujen lisäksi Wakefield ja Ward katsoivat, että maorien sivistäminen olisi kaupallisesti Britannialle hyödyllistä. Hänen mukaansa kaikkialla, missä maorit ovat olleet kontaktissa eurooppalaisten kanssa, maorit olivat oppineet tekemään työtä, kuten keräämään ja kasvattamaan hyödykkeitä eurooppalaisten ohjeiden mukaan kaukaista kauppaa varten ja jopa itse toimimaan kauppiaina.⁸³ Kuten edellisessäkin osiossa totesin, tämäkin Wakefieldin ja Wardin kuvaus rinnastuu Jean ja John Comaroffin esittämään 1800-luvun sivistystehtäväajatteluun, jonka mukaan kaupankäynnillä on kyky muuttaa ihmisten kykyjä ja haluja. Näin Wakefieldin ja Wardin argumentoinnissa sivistämisellä oli välineellinen rooli kaupallisen edun saavuttamiseksi, mikä toi sivistämisestä käydyn keskustelun lähemmäs myös konkreettisia ja helposti perusteltavia syitä kuin pelkkä humanitaarinen auttamisen halu. Pyrkinessään ajamaan Uuden-Seelannin kolonisaatiota Britannialle saatavat taloudelliset edut olivat New Zealand Associationille hyvä argumentti kolonisaation hyväksi. Vastaavalla tavalla myös Sierra Leonen maakomppania hyödynsi kolonisoimisen hyväksi argumentoinnissaan taloudellisen edun esittämistä 1790-luvulla. Caulkerin mukaan kehittymättömät alueet ja ihmisryhmät esimerkiksi Afrikassa nähtiin Adam Smithin ajattelun mukaisesti taloudellisina riskeinä, koska ne olivat sivistymättömiä. Sierra Leonen maakomppanian kuitenkin esitettiin voivan ylittää tuon riskin sivistämällä näitä alueita kolonisaation ohessa, mikä luo taloudellista hyötyä ja kauppamahdollisuuksia Britannialle.⁸⁴ Wakefield ja Ward käyttävät New Zealand Associationin hyväksi samoja argumentteja kuin mitä muutamia vuosikymmeniä aiemmin oli käytetty Sierra Leone Land Companyn hyväksi. Maakomppaniat pystyivät tarjoamaan uuden

tavan laajentaa kauppaa-alueita ja tuottaa hyötyä Britannialle, samalla kun toiminta voitiin esittää moraalisen ja taloudellisesti kannattavana.

Kuten aiemmin käsittelemästäni maorien sivistymisen mahdollisuudesta ja sen merkeistä, vuoden 1837 komitea esittää myös alkuperäiskansojen sivistämisen merkityksestä eurooppalaisille näkemyksiä, jotka muistuttavat Wakefieldin ja Wardin käsittelyä ainakin periaatteen tasolla. Raportissakin todetaan hyvin suoraan, että alkuperäiskansojen sivistäminen olisi hyödyllistä eurooppalaisille: ”Traffic can often only be carried on with uncivilized tribes at great risk, even of personal safety; but where missionaries have introduced the Gospel, our vessels go with safety and confidence.”⁸⁵ Komitean mukaan sivistyksen levittäminen tarjoaa mahdollisuuksia kaupankäynnin laajentamiseen. Tämä ei ollut poikkeuksellinen ajatus lähetystyön parissa, sillä esimerkiksi Jean ja John Comaroff toteavat lähetystyöntekijöiden ajaneen Britannian kaupallista etua myös Afrikassa 1800-luvulla.⁸⁶ Markkinoiden laajentamisen lisäksi komitea esittää myös, että alkuperäiskansojen sivistäminen pystyi auttamaan kaupankäyntiä ja siihen liittyntä merenkulkua konkreettisesta esimerkiksi jopa suojelemaan kauppiaita. Komitean William Ellisiltä lainaaman lausunnon mukaan aiemmin kauppalaivan haaksirikkoutuessa Tyynellämerellä paikalliset asukkaat tulivat ryöstelemään ja murhaamaan kauppiaita ja saattoivat ottaa mereltä selvinneet kiinni uhrimenoja varten. Sen sijaan kristinuskon ja sen tuoman sivistyksen levittämisen jälkeen paikallisten todetaan auttaneen haaksirikosta selvinneitä.⁸⁷ Porter on käsitellyt laajasti 1800-luvun kristinuskon ja kaupankäynnin välistä suhdetta, ja toteaa, että vaikka kauppa ja kristinusko eivät olleet aina toisiinsa tiiviisti yhdistettyjä, ne kulkivat monissa tapauksissa lähekkäin. Kristinuskon levittämisen ja kaupankäynnin ajateltiin auttavan toisiaan. Kristinusko auttoi kehittämään ihmisiä, jotta he hyväksyivät sivistyneitä tapoja ja arvoja, ja kaupan myötä pystyi levittämään kristinuskon sanomaa. Lähetystyön ja kaupallisuuden suhde ei kuitenkaan tuolloin ollut ilmiselvä, ja lähetysseurat joutuivat tasapainoilemaan niiden yhteyden herättämien kysymysten kanssa.⁸⁸ Sivistämisen, eli komitean lähetystyön näkökulman mukaisesti kristinuskon levittämisen, avulla voitiin siis edistää kaupankäyntiä alkuperäiskansojen kanssa, mikä oli hyödyllistä Britannialle. Kaupankäynti myös kuului kristinuskon rinnalla sivistymisen prosessiin, ja kehitysvaiheajatuksessa kehityksen ylin taso olikin juuri kauppa. Tässä vuoden 1837 raportti tuo kaupan hyvin lähelle kristillistä työtä, mutta tämä ei välttämättä ole puhtaasti heidän näkemyksensä kristillisyyden ja kaupan suhteesta, vaan se saattoi olla myös laajemmin Britannian hallintoon kohdistuvaa retoriikkaa.

Konkreettisemmat maorien kanssa käydyin kaupan kuvaukset raportissa kuitenkin poikkeavat jälleen Wakefieldin ja Wardin käsittelystä. Vaikka periaatteen tasolla sivistyksen levittäminen ja hyöty Britannian kaupankäynnille oli niin Wakefieldillä ja Wardilla kuin vuoden 1837 komitealla samankaltainen, sivistyksen levittämisen tapa oli näillä erilainen. Tämä näkyy voimakkaassa

kritiikissä, jota komitea esittää maorien kanssa tapahtunutta kaupankäyntiä vastaan, ja komitea antaa varhaisen kaupankäynnin vaikutuksista maoreille hyvin erilaista kuvaa kuin *The British Colonization*. Siinä missä Wakefieldillä ja Wardilla maorien kanssa käydyn kaupan vaikutuksena esitetään Britannian merenkäynnin etu ja taloudelliset mahdollisuudet, komitea korostaa tässä kaupankäynnissä maoreille kaupasta aiheutunutta haittaa ja vahinkoa. Komitea tuomitsee jyrkästi alkuperäiskansojen moraalittoman kohtelun Britannian oman sivistyksen tason ja aseman vastaisena.⁸⁹ Elizabeth Elbourne on todennut, että komitea syytti brittisiirtolaisia alkuperäiskansojen alistamisesta ympäri imperiumia. Elbournen mukaan tämä haitallisuus liitettiin moraalisten kysymysten lisäksi myös Britannian etuun, ja haitallisen kontaktin esitettiin olleen Britannialle myös taloudellisesti tappiollista.⁹⁰ Konkreettisen kaupankäynnin kannalta tämä näkyy raportissa ainakin juuri maorien kanssa käydyn vaihdon ja kaupallisten etujen hyvin vähäisenä kuvaamisena. Tällainen moraaliton toiminta ja sen haitat olivat eurooppalaisessa toiminnassa kolikon kääntöpuoli verrattuna Wakefieldin ja Wardin korostamaan brittien etuun ja komitean esittämiin mahdollisesti saataviin taloudellisiin voittoihin.

Komitean mukaan vaihtona maoreilta haluamilleen tuotteille brittimerenkulkijat olivat valmiita moraalittomiin tekoihin. Raportin mukaan esimerkiksi merenkulkijat osallistuivat useissa tapauksissa maorien välisiin sotiin saadakseen vastineeksi esimerkiksi flaxia ja muita varusteita. Eräs tunnettu esimerkki, joka raportissa käydään tarkasti läpi, on Elizabeth-nimisen laivan tapaus. Englantilainen kapteeni Stewart sopi Uuden-Seelannin Pohjois- ja Eteläsaarten välissä sijaitsevalla Kapiti-saarella asuneen maoripäällikkö Te Rauparahan kanssa, että jos Stewart kuljettaa Te Rauparahan taistelijoita vihollisheimon selustaan, Stewart saa vastineeksi 10 tonnia flaxia. Lopulta sen lisäksi, että Stewart kuljetti 100 Te Rauparahan taistelijaa, Stewart myös otti Te Rauparahan vihollisheimon päällikön lapsineen vangeiksi laivaansa, ja Te Rauparahan joukot hyökkäsivät vihollistensa kimppuun.⁹¹ Kapteeni Stewart pidätettiin tämän toimintansa vuoksi Sydneyssä, ja tapaus nosti 1830-luvulla esille ongelman siitä, kuuluiko Uusi-Seelanti Uuden Etelä-Walesin tuomiovallan piiriin ja voidaanko tällaisille Uuden-Seelannin tapahtumille tehdä mitään.⁹² Komitea kuvaa tätä tapausta yhtenä esimerkkinä moraalittomuuksista, jota eurooppalaiset merenkävijät olivat valmiita tekemään oman etunsa saavuttamiseksi.

Raportissa on lukuisia vastaavanlaisia esimerkkejä brittien ja maorien välisen kontaktin ja kaupankäynnin ongelmista. Komitea lainaa myös Church Missionary Societyn Samuel Marsdenin mainintaa tapauksesta, jossa englantilaisen laivan kapteeni antoi aseita ja panoksia yhdelle maoriheimolle ja usutti nämä hyökkäämään toista heimoa vastaan kostoksi tältä toiselta heimolta kokemastaan loukkauksesta.⁹³ Suora kaupankäynti ei siis ollut aina osallisena eurooppalaisilta tuomittuun moraalittomuuteen, mutta maorien halukkuus saada esimerkiksi eurooppalaisia aseita

mahdollisesti eurooppalaisille merenkävijöille omien etujensa ja tavoitteidensa ajamisen. Komitean käsittelyssä nämä näkemykset tiivistyvät lainaukseen lähetystyöntekijä John Williamsilta: ”[--] we fear that evil greatly predominates in the merchant services.”⁹⁴ Komitea korostaa ongelmia ja moraalitonta toimintaa, jota maorien kanssa käytyyn kauppaan liittyi, ja Williamsilta lainattu lausunto tiivistää nämä ongelmat pitkälti kauppiaiden syiksi.

Hieman erilainen tapaus eurooppalaisten maoreilta haluamista tavaroista ja komitean korostamasta moraalittomasta kontaktista on maorien tatuoiduilla päillä käyty kauppa. Maoreilla oli tapana tatuoida kasvonsa *ta moko* -nimisillä tatuoinneilla, jotka kuvastivat henkilön asemaa ja valtaa maoriyhteisöissä.⁹⁵ Komitean mukaan tällaisia maorien tatuoituja päitä myytiin Sydneyssä kuriositeetteina, ja William Yate kertoo raportissa, että vielä lähes raportin julkaisun aikaan maoripäällikölle voitiin antaa tavaraa vastineeksi siitä, että maorit surmaavat orjansa, jotta näiden tatuoidut päät saataisiin vietyä Australiaan myyntiin.⁹⁶ Tatuoiduilla päillä käytyyn kauppaan liittyi eurooppalainen keräily ja sen merkitykset, joita on tutkittu runsaasti. Esimerkiksi Susan Pearce esittää vieraisiin ihmisryhmiin liittyneen keräilyn olleen yhteydessä itsen ja toisen määrittämiseen esineiden kautta, millä on pitkä historia.⁹⁷ Komitearaportissa esille tuotu keräilyn muoto on kuitenkin erityinen, koska se liittyy pelkkien tavaroiden sijaan ihmisen osien keräämiseen, ja tämän keräilyn taustalla olleisiin hyvin suuriin moraalisiin ongelmiin. Myös Australiassa oli 1830-luvulla maorien päiden keräilyä muistuttavaa toimintaa, kun Australian aboriginaalien pääkalloja hankittiin frenologisia tutkimuksia varten. Paul Turnbullin mukaan pääkallojen keräilyä perusteltiin tuolloin frenologisen tutkimuksen mahdollisuudella luoda uutta tietoa. Erityisenä erona maorien tapaukseen tässä on kuitenkin se, että aboriginaalien päitä hankittiin pääasiallisesti haudoista,⁹⁸ kun taas komitea syyttää Uudessa-Seelannissa kauppaa käyneitä henkilöitä orjien surmaamiseen osallistumisesta. Komitean syytös on erittäin voimakas, etenkin koska vuonna 1831 Uuden Etelä-Walesin kuvernöörin Ralph Darlingin määräyksen mukaan maoripäillä käyty kauppa tuli lopettaa ja niiden tuominen Uuteen Etelä-Walesiin kiellettiin sakon uhalla. Robert Patersonin mukaan maorien päiden kauppaaminen oli ennen tuota varsin yleistä, ja sen määrää piti yllä maorien eurooppalaisilla aseilla käymät sodat, jotka tarjosivat mahdollisuuden saada kaupattavaa materiaalia.⁹⁹ Vaikka tällainen kauppa ei siis ollut harvinaista, raportin julkaisun aikaan se oli kuitenkin sakon uhalla kiellettyä, ja komitea tuo siitä esille erityisen tuomittavan tapauksen, jossa eurooppalaiset osallistuvat ihmisten surmaamiseen.

Kokonaisuudessaan komitean maininnat maorien kanssa konkreettisesti käydystä kaupasta rajoittuvat edellä käsiteltyjen kaltaisiin brittisiirtolaisten moraalitonta toimintaa kuvaaviin tapauksiin. Nämä esimerkit komitearaportissa esitetystä moraalittomasta toiminnasta liittyvät maorien ja eurooppalaisten väliseen hallitsemattomasta kontaktiin ja sen ongelmiin. Tämä oli suurempi kysymys, jota niin Wakefield ja Ward kuin parlamentin komitea käsittelevät teoksissaan. Uuden-

Seelannin kolonisaation tutkimuksessa on todettu, että komiteankin korostama eurooppalaisten toiminta maoreja kohtaan ja sen aiheuttamat uhat maorien hyvinvoinnille ja selviytymiselle, olivat yksi tekijä, joka lopulta ajoi Britanniaa kolonisoimaan Uuden-Seelannin. Tämä on paradoksaalista ottaen huomioon, että raportin laatinut komitea vastusti Uuden-Seelannin kolonisoimista. Britanniassa koettiin tarvetta tehdä jotain maorien hyväksi, mutta lopulta komitean suosituksia ei nähty riittävinä.¹⁰⁰

Siirtolaisten aiheuttamat ongelmat olivat siis näkyvästi esillä Britanniassa, ja komitean tavoin myös Wakefield ja Ward tuomitsevat teoksessaan ”moraalisen korruption”, jota Australiaan perustetut rangaistussiirtolat ja niihin viedyt britit levittivät Uuteen-Seelantiin ja muualle Tyynellemerelle.¹⁰¹ Hän ei tosin käsittele tätä moraalista korruptiota kovinkaan yksityiskohtaisesti. On kuitenkin oletettavaa, että tämä tarkoittaa vastaavanlaisia rangaistussiirtoloista karanneiden vankien aiheuttamia ongelmia kuin ne, joita komitearaportti kuvaa laajasti eurooppalaisten ja maorien kontaktista. Molemmat käsittelemäni osapuolet hyväksyivät siis kontaktin aiheuttaneen ongelmia, mutta näiden ongelmien ratkaisusta esitettiin erilaiset näkemykset. Wakefield ja Ward esittivät lain ja sivistyksen levittämistä kolonisaatiolla kun taas komitea ei halunnut suoraa kolonisaatiota vaan hallittua ja rajattua kontaktia, kuten lähetystyötä, joka säilyttäisi maorien oikeudet ja voisi huolehtia niiden ylläpitämisestä.

Kuten maorien kehityksen kuvaamisessa myös brittien hyödyn käsittelyssä Wakefield ja Ward sekä vuoden 1837 komitea käsittelevät kauppaa toisiaan hyvin paljon muistuttavista lähtökohdista. Tämän kaupan ja sen edun kuvaaminen painottuu kuitenkin kolikon vastakkaisille puolille *The British Colonizationin* kuvatessa hyötyä ja mahdollisuuksia, joita tämä kauppa voisi Britannialle antaa, ja komitean korostaessa haittoja ja ongelmia, jotka olisivat Britannialle vähintäänkin moraalisesti haitaksi.

Lopuksi

Maorien kanssa käyty kauppa, joka käsittelemissäni teoksissa useimmiten näyttäytyy erilaisina vaihtokauppoina, oli tiiviisti yhteydessä myös 1800-luvun alun sivistämisajatukseen ja kolonisaation vaikutuksiin. Sekä Wakefield ja Ward että vuonna 1837 raporttinsa julkaissut komitea käsittelevät maorien kanssa käytyä kauppaa ja siihen liittyneitä materiaalisia tuotteita esimerkkeinä siitä, mitä sivistämisen ja kolonisoimisen katsottiin voivan saada aikaan maorien kaltaisessa kehittymättömämmässä ihmisryhmässä. New Zealand Associationilla ja pääasiallisesti humanitaarista toimijoista koostuneella parlamentaarisella komitealla oli erilaiset tavoitteet ja intressit Uuden-Seelannin kolonisaatiossa käydyssä keskustelussa. Paradoksaalisesti kuitenkin

näiden ryhmien intressit ja teoksissa esitetyt näkemykset kaupasta ja sivistyksestä sisälsivät hyvin samanlaisia perusajatuksia, mutta täysin erilaisia konkreettisempia kuvauksia.

Niin Wakefieldin ja Wardin teoksessa kuin komitean raportissa perimmäisenä taustana kaupan ja sivistyksen käsittelyssä näyttäytyy humanitaarinen ja filantrooppinen pyrkimys auttaa, kehittää ja sivistää kehittymättömiä ihmisjoukkoja sivistystehtävän mukaisesti. Taustalla näyttäytyy olleen huoli näiden olotilasta ja halu auttaa näitä kehittymään lähemmäs eurooppalaista sivistyksen huippua, mihin kuului myös materiaallinen kehitys. Tästä huolimatta näiden ryhmien erilaiset intressit näkyvät suurina vastakkaisuuksina materiaallisen kehityksen ja kaupankäynnin vaikutusten konkreettisessa käsittelyssä. Wakefieldin ja Wardin mukaan maorien kanssa käyty kauppa on esimerkki maorien kyvystä kehittyä, jo tapahtuneesta kehityksestä ja sen tarjoamista mahdollisuuksista Britannialle, kun taas komitea korosti ilma lähetystyötä tapahtuneen kontaktin haittoja ja vahingollisuutta, ja hyviä muutoksia saatiin aikaan vain lähetystyön kautta. Humanitaarinen toiminta ja Wakefieldin ja Wardin tarjoama maakompanian tekemä kolonisoiminen saattoivat kuitenkin olla samalla historiallisella jatkumolla, joka seurasi orjuuden lakkauttamisesta, mikä voisi selittää näiden näkökulmien samankaltaisuutta. Caulkerin mukaan maakompanian avulla tehtyä kolonisaatiota esitettiin uudenaikaisena vaihtoehtona kolonisaation ja moraalisuuden yhdistämiseen orjuuden lakkauttamisen jälkeen muuttuneissa imperiumissa. Näin ollen niin vuoden 1837 raportin humanitaarisuuden kuin Wakefieldin ja Wardin sivistävän kolonisoimisen voi nähdä pyrkimyksenä vähintäänkin esittää oma toiminta uudenaikaisessa moraalisisessa valossa, joka sopii britti-imperiumin tuon aikaisiin poliittisiin muutoksiin.

Näiden käsittelyjen taustalla näyttää olevan paljon omia intressejä ajamaan pyrkinyttä retoriikkaa ja sopivasti valikoituja tietoja Uudesta-Seelannista. Todennäköisesti todelliset vaikutukset, joita kaupasta ja kontaktista maoreille seurasi, sijoittuivat johonkin näiden esitettyjen näkemysten välille. Tämän selvittäminen vaatisi tarkempaa Uuden-Seelannin tilanteen ja Lontooseen suuntautuneen tiedonkulun tarkastelua. Näiden teosten esittämien kuvausten tarkastelu kuitenkin osoittaa, että konkreettinen materiaallinen maailma liittyi tiiviisti myös teoreettisempaan ajatteluun sivistyksestä ja että materiaalisesta elämästä esitetyillä kuvauksilla voitiin maalata hyvin erilaisia näkemyksiä esimerkiksi maorien tilasta, vaikka periaatteellinen tausta-ajattelu oli hyvin samanlaista.

Kirjoittaja on filosofian maisteri, joka laatii väitöskirjaa Turun yliopiston yleisen historian oppiaineessa maoreista esitetyn tiedon muodostumisesta ja välittämisestä 1830-luvulla.

Lähteet ja tutkimuskirjallisuus

Alkuperäislähteet

Report from the Select Committee on Aborigines (British Settlements); with the Minutes of Evidence, Appendix and Index. Ordered, by *The House of Commons*, to be Printed, 26 August 1837.

Wakefield, Edward Gibbon & Ward, John: *The British Colonization of New Zealand, being an account of the principles, objects, and plans of the New Zealand Association; together with particulars concerning the position, extent, soil and climate, natural productions, and native inhabitants of New Zealand with charts and illustrations.* Published for the New Zealand Association, London: John W. Parker, West Strand, 1837.

Tutkimuskirjallisuus

Adams, Peter: *Fatal Necessity: British Intervention in New Zealand 1830–1847.* Bridget Williams Books, e-book 2013.

Adas, Michael: *Machines as the Measure of Men.* Cornell University Press, New York 1989.

Attwood, Bain: Law, History and Power: The British Treatment of Aboriginal Rights in Land in New South Wales. *The Journal of Imperial and Commonwealth History* 42:1, 2014.

Banner, Stuart: Conquest by Contract: Wealth Transfer and Land Market Structure in Colonial New Zealand. *Law & Society Review*, Vol. 34, No. 1 (2000).

Binney, Judith: *New Zealand Journal of History*, 38, 2 (2004).

Bowden, Brett: *The Empire of Civilization: The Evolution of an Imperial Idea.* The University of Chicago Press, Chicago and London 2009

Brock, Peggy: Nakedness and Clothing in Early Encounters between Aboriginal People of Central Australia, Missionaries and Anthropologists. *Journal of Colonialism and Colonial History* Vol. 8, No. 1, Spring 2007.

Buchan, Bruce: The empire of political thought: civilization, savagery and perceptions of Indigenous government. *History of Human Sciences* Vol. 18, No. 2, 2005.

Burnham, Michelle: Trade, Time, and the Calculus of Risk in Early Pacific Travel Writing. *Early American Literature* Vol. 46, No. 3 (2011).

Caulker, Tcho Mbaimba: *The African-British Long Eighteenth Century: An Analysis of African-British Treaties, Colonial Economics, and Anthropological Discourse*. Lexington Books, USA 2009.

Comaroff, John L. & Comaroff, Jean: *Of Revelation and Revolution, Volume One: Christianity, Colonialism and Consciousness in South Africa*. The University of Chicago Press, Chicago 1991.

Comaroff, John L. & Comaroff, Jean: *Of Revelation and Revolution, Volume Two: The Dialectics of Modernity on a South African Frontier*. The University of Chicago Press, Chicago 1997.

Duara, Prasenjit: The Discourse of Civilization and Decolonization. *Journal of World History*, Vol. 15, No. 1 (Mar., 2004).

Earle, Rebecca: 'Two Pairs of Pink Satin Shoes!!': Race, Clothing and Identity in the Americas (17th–19th centuries). *History Workshop Journal*, Issue 52, 2001.

Elbourne, Elizabeth: The Sin of the Settler: The 1835–36 Select Committee on Aborigines and Debates Over Virtue and Conquest in the Early Nineteenth-Century British White Settler Empire. *Journal of Colonialism and Colonial History* Vol. 4 No. 3, Winter 2003. HTML-page.

http://muse.jhu.edu.ezproxy.utu.fi:2048/journals/journal_of_colonialism_and_colonial_history/v004/4.3elbourne.html [18.4.2017]

Francis, Mark: The "Civilizing" of Indigenous People in Nineteenth-Century Canada. *Journal of World History*, Vol. 9, No. 1, Spring 1998.

Grant, Robert: From cannibal to commerce. *Journal of Maritime Research*. 5:1, June 2003.

Hall, Catherine: *Civilising subjects: Metropole and Colony in the English Imagination 1830–1867*. The University of Chicago Press, Chicago 2002.

Harrington, Jack: Edward Gibbon Wakefield, the liberal political subject and the settler state. *Journal of Political Ideologies* 20:3 (2015).

Harrison, Oliver J.: *'The Paradise of the Southern Hemisphere': The Perception of New Zealand and the Maori in Written Accounts of German-speaking Explorers and Travellers 1839-1889*. Vaitöskirja. The University of Auckland 2006.

Higgins, Rawinia: Tā moko – Māori tattooing. *Te Ara – Encyclopedia of New Zealand*. <http://www.teara.govt.nz/en/ta-moko-maori-tattooing> [25.4.2017].

- Hickford, Mark: 'Vague Native Rights to Land': British Imperial Policy on Native Title and Custom in New Zealand, 1837–53. *The Journal of Imperial and Commonwealth History* Vol. 38, No. 2, June 2010.
- Kelly, Kenneth, G.: The archaeology of African-European interaction: Investigating the social roles of trade, traders, and the use of space in the seventeenth- and eighteenth-century Hueda Kingdom, Republic of Bénin. *World Archaeology*, 28:3, 1997.
- Khatchadourian, Lori: *Imperial Matter: Ancient Persia and the Archaeology of Empires*. University of California Press, California 2016.
- Laidlaw, Zoë: Heathen, Slaves and Aborigines: Thomas Hodgkin's Critique of Missions and Anti-Slavery. *History Workshop Journal*, Issue 64, Autumn 2007.
- Laidlaw, Zoë: 'Aunt Anna's Report': The Buxton Women and the Aborigines Select Committee, 1835–37. *The Journal of Imperial and Commonwealth History*, Vol. 32, No. 2, May 2004.
- Lester, Alan: British Settler Discourse and the Circuits of Empire. *History Workshop Journal* Issue 54, 2002.
- Lester, Alan & Dussart, Fae: *Colonization and the Origins of Humanitarian Governance: Protecting Aborigines across the Nineteenth Century British Empire*. Cambridge University Press, Cambridge 2014.
- Loomba, Ania: *Colonialism/Postcolonialism*. Routledge, New York 1998.
- Mamdani, Mahmood: Historizing Power and Responses to Power: Indirect Rule and Its Reform. *Social Research*, Vol. 66, No.3 (Fall 1999).
- Mein Smith, Philippa: *A Concise History of New Zealand*. Cambridge University Press, Melbourne. First published 2005, second edition 2012.
- Mitchell, Jessie: *In Good Faith?: Governing Indigenous Australia through God, Charity and Empire, 1825–1855*. ANU E Press and Aboriginal History Incorporated, Canberra 2011.
- Moloney, Pat: Savagery and Civilization: Early Victorian Notions. *New Zealand Journal of History*, 35, 2 (2001).
- Moon, Paul: Thomas Shepard and the First New Zealand Company. *New Zealand Journal of History*, 47, 1 (2013).
- Nayar, Pramod K.: *Colonial Voices: The Discourses of Empire*. Wiley-Blackwell, Oxford 2012.

Nicolson, Malcolm: *Medicine and racial politics: changing images of the New Zealand Maori in the nineteenth century. Imperial medicine and indigenous societies*. Edited by David Arnold. Manchester University Press, Manchester 1988.

Olssen, Erik: *Mr Wakefield and New Zealand as an Experiment in Post-Enlightenment Experimental Practice. New Zealand Journal of History*.

Orange, Claudia: *The Treaty of Waitangi*. Alkuteos 1987. BWB e-Books, 1997.

Paterson, Robert K: *Taonga Maori Renaissance: Protecting the Cultural Heritage of Aotearoa/New Zealand. Cultural Heritage Issues: The Legacy of Conquest, Colonization, and Commerce*. Edited by James A.R. Nafzinger & Ann M. Nicgorski. Martinus Nijhoff Publishers, Netherlands 2009.

Paterson, Robert K.: *Heading Home: French Law Enables Return of Maori Heads to New Zealand. International Journal of Cultural Property* Vol. 17 (2010).

Pearce, Susan M.: *On Collecting: An investigation into collecting in the European tradition*. Routledge, New York 1995.

Pomeranz, Kenneth: *Empire & 'Civilizing' Missions, Past & Present. Daedalus*, Vol. 134, No. 2, On Imperialism (Spring 2005).

Porter, Andrew: *Religion versus empire?: British Protestant missionaries and overseas expansion, 1700–1914*. Manchester University Press, Manchester 2004.

Robert, Ross: *Clothing: A Global History*. Polity Press, Cambridge 2008.

Tallie, T. J.: *Sartorial Settlement: The Mission Field and Transformation in Colonial Natal, 1850–1897. Journal of World History*, Vol. 27, No. 3, September 2016.

Thomas, Nicholas: *Entangled Objects: Exchange, Material Culture, and Colonialism in the Pacific*. Harvard University Press, USA 1991.

Thompson, Christina A.: *A Dangerous People Whose Only Occupation Is War: Maori and Pakeha in 19th-Century New Zealand. The Journal of Pacific History*, Vol. 32, No. 1 (Jun., 1997).

Turnbull, Paul: *'Rare work amongst the professors': the capture of indigenous skulls within phrenological knowledge in early colonial Australia. Body Trade: Captivity, Cannibalism and Colonialism in the Pacific*, edited by Barbara Creed and Jeanette Hoorn. Routledge, New York 2001.

Worboys, Michael: *The Imperial Institute: the state and the development of the natural resources of the Colonial Empire, 1887–1923*. Published in *Imperialism and the natural world*. Edited by John M. MacKenzie. Manchester University Press, Manchester 1990.

¹ Mein Smith 2012, 41.

² Lester & Dussart 2014, 1–3.

³ Clapham Sectistä ja sen yhteyksistä alkuperäislähteenäni käyttämäni *Report from the Select Committee on aborigines (British Settlements)* ks. Lester & Dussart 2014, 78–86. Uudessa-Seelannissa 1830-luvulle mennessä vaikutti keskeisesti kolme lähetyseuraa: Church Missionary Society, London Missionary Society ja Wesleyan Missionary Society, ks. Elbourne 2003, kappale 25.

⁴ Adams 2013, 62–63.

⁵ Mein Smith 2012, 33.

⁶ Attwood 2014, 179–180.

⁷ Orange (1987) 1997, 6; Adams 2013, 4.

⁸ Suuria ongelmia maoreille aiheuttivat myös tavat ja määrät, joilla maata hankittiin, ostettiin ja takavarikoitiin maoreilta. Mein Smith 2012, 64–88; ks. myös Paterson 2009, 107; Maorien aseman parantumisesta 1970-luvulta eteenpäin ks. esim. Mein Smith 2012, 237–249.

⁹ Nicolson 1988, 83–97.

¹⁰ Paterson 2009, 107.

¹¹ Caulker 2009, 57–58; Sierra Leonessa toimi Sierra Leone Land Company vuosina 1791–1807. ks. Caulker 2009, 57–58; South Australia Companysta ks. Hall 2002, 31–33.

¹² Porter 2004, 64–65 & 91–96.

¹³ Bowden 2009, 31–76.

¹⁴ Moloney 2001, 153.

¹⁵ Ks. esim. Moloney 2001.

¹⁶ Alun perin englanninkielellä käytetään termiä *civilizing mission*.

¹⁷ Ks. esim. Mamdani 1999, 869; Pomeranz 2005.

¹⁸ Comaroff & Comaroff 1997.

¹⁹ Comaroff & Comaroff 1991, 126–169, Comaroff & Comaroff 1997, 166–217.

²⁰ Grant 2003.

²¹ Porter 2004, 91–116.

²² Ks. esim. Bowden 2008, 23–100; Nayar 2012, 161–170.

²³ Ks. esim. Comaroff & Comaroff 1997, 218–273; Brock 2008; Ross 2008, 83–102; Tallie 2016.

²⁴ Lester & Dussart 2014, 183; Harrington 2015, 334–341.

²⁵ Laidlaw 2004, 1.

²⁶ Lester 2002, 28.

²⁷ Zoë Laidlaw on tutkinut yksityiskohtaisesti komitearaportin laatimista, ja todennut, että siihen valikoitiin hyvin tarkasti sopivat todistajat, mikä ohjasi raportissa julkaistua näkemystä voimakkaasti humanitaariseen suuntaan. Tarkkaa kuvausta komitearaportin laatimisesta ks. Laidlaw 2004.

²⁸ Harrison 2006, 57.

²⁹ Wakefield & Ward 1837, 352.

³⁰ Ihmisen neljän kehitysvaiheen teoriasta käytetään englanniksi alun perin nimitystä *stadial theory*. Ks. esim. Moloney 2001, 154.

³¹ Wakefield & Ward 1837, 338–353.

³² Adams 2013, 8.

³³ Wakefield & Ward 1837, 353.

³⁴ Ks. esim. Thomas 1991, 84–118; Kelly 1997, 365.

³⁵ Adas 1989, 143–144.

³⁶ Francis 1998, 59.

³⁷ Wakefield & Ward 1837, 27–28.

³⁸ Wakefield & Ward 1837, 28–29.

³⁹ Caulker 2009, 57.

⁴⁰ Thompson 1997, 109–113.

⁴¹ Mein Smith 2012, 35–41.

⁴² Wakefield & Ward 1837, 48–49.

⁴³ Nayar 2012, 164.

-
- ⁴⁴ Wakefield & Ward 1837, 353–354.
- ⁴⁵ Ross 2008, 83–84.
- ⁴⁶ Ks. esim. Comaroff & Comaroff 1997; Earle 2001; Ross 2008.
- ⁴⁷ Comaroff & Comaroff 1997, 219.
- ⁴⁸ Ks. esim. Elbourne 2003, kappaleet 4 & 10.
- ⁴⁹ *Report on aborigines (British settlements)* 1837, 57.
- ⁵⁰ *Report on aborigines (British settlements)* 1837, 50.
- ⁵¹ Tallie 2016, 392.
- ⁵² *Report on aborigines (British settlements)* 1837, 53–54.
- ⁵³ *Report on aborigines (British settlements)* 1837, 57.
- ⁵⁴ *Report on aborigines (British settlements)* 1837, 54.
- ⁵⁵ Wakefield & Ward 1837, 354–355.
- ⁵⁶ Khatchadourian 2016, 51.
- ⁵⁷ Mitchell 2011, 132–140.
- ⁵⁸ Moon 2013, 24.
- ⁵⁹ Duara 2004, 2.
- ⁶⁰ Wakefield & Ward 1837, 354–355.
- ⁶¹ Comaroff & Comaroff 1997, 219.
- ⁶² Thomas 1991, 84–87.
- ⁶³ Duara 2004, 2.
- ⁶⁴ Wakefield & Ward 1837, 354.
- ⁶⁵ Porter 2004, 93–94.
- ⁶⁶ Olssen 1997, 201.
- ⁶⁷ *Report on aborigines (British settlements)* 1837, 45.
- ⁶⁸ Wakefield & Ward 1837, 355.
- ⁶⁹ Uuden-Seelannin flax on viuhkamaisesti 1–3 metriä pitkiä suippoja lehtiä kasvattava kasvi. Flaxissä on vahvat säikeet, joten sitä pystyttiin jalostamaan moniin käyttötarkoituksiin. Maorit käyttivät sitä perinteisesti esimerkiksi vaatteiden valmistamiseen ja punomiseen.
- ⁷⁰ Wakefield & Ward 1837, 359–389.
- ⁷¹ Wakefield & Ward 1837, 361–364.
- ⁷² Wakefield & Ward 1837, 369–389.
- ⁷³ Adams 2013, 4–7.
- ⁷⁴ Wakefield & Ward 1837, 48.
- ⁷⁵ Ks. esim. Worboys 1990, 164; Comaroff & Comaroff 1997, 219; Loomba 1998, 3–4.
- ⁷⁶ Oseanian maakysymyksiin liittyen ks. esim. Attwood 2014; Hickford 2010; Banner 2000.
- ⁷⁷ Wakefield & Ward 1837, 368.
- ⁷⁸ Attwood 2014, 179–180.
- ⁷⁹ Wakefield & Ward 1837, 355.
- ⁸⁰ Burnham 2011, 432.
- ⁸¹ Wakefield & Ward 1837, 355.
- ⁸² Wakefield & Ward 1837, 338.
- ⁸³ Wakefield & Ward 1837, 29–30.
- ⁸⁴ Caulker 2009, 58–60.
- ⁸⁵ *Report on aborigines (British settlements)* 1837, 51.
- ⁸⁶ Comaroff & Comaroff 1997, 221.
- ⁸⁷ *Report on aborigines (British settlements)* 1837, 51.
- ⁸⁸ Porter 2004, 94–96.
- ⁸⁹ *Report on aborigines (British settlements)* 1837, 3–5.
- ⁹⁰ Elbourne 2003, kappale 16.
- ⁹¹ *Report on aborigines (British settlements)* 1837, 16.
- ⁹² Binney 2004, 226; ks. myös Mein Smith 2012, 36–38; Adams 2013, 28.
- ⁹³ *Report on aborigines (British settlements)* 1837, 15.
- ⁹⁴ *Report on aborigines (British settlements)* 1837, 17.
- ⁹⁵ Higgins, Tā Moko – Māori tattooing, *Te Ara – The Encyclopedia of New Zealand*.
- ⁹⁶ *Report on aborigines (British settlements)* 1837, 15.
- ⁹⁷ Pearce 1995, 308–312.
- ⁹⁸ Turnbull 2001, 4–7 & 23.
- ⁹⁹ Paterson 2010, 643–644.
- ¹⁰⁰ Adams 2013, 72–74.

¹⁰¹ Wakefield & Ward 1837, 50–51.